

Slniečko 7

ROČNÍK XII. (XXXIV.)

MAREC 1980

3 Kčs

Dievčička Guľčeček

MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

Za dávnych pradávnych čias žila v temnej hore starena ubyr-striga. Bola strašne zlá, celý život ľudom len škódila a do záhuby ich privádzala.

Ukradla raz striga vo vzdialenej dedine dievčičku. Volala sa Guľčeček. Privliekla ju do svojej chatrče uprostred hory a vraví:

ILUSTROVALA VIERA BOMBOVÁ

„Odteraz tu budeš bývať, šit a priast pre mňa, izbu riadiť, rozkladať.“

Čo mala Guľčeček robiť? Slúžila u zlej ubyr, ale bolo jej veľmi ľažko.

„Pusť ma aspoň navštíviť si rodičov,“ prosila strigu, „veľmi sa mi cnie.“

Ale ubyr ju zahriakla:

„Ani na krok nepôjdeš! Tu ostaneš!“

A keď odchádzala z chalupy, vždy neborkú Guľčeček zamkla na železný kľúč.

Ale raz sa predsa len stalo, že odišla na celú noc do hory a dvere zabudla zamknúť.

Guľčeček sa veľmi zaradovala a hned sa zberala na cestu.

Zbiera sa a nôti si popod nos:

Noc je jasná naširoko,
mesiac ako zlaté oko,
pampúškov si naberieam
a domov sa rozbehnem.

Vytiahla Guľčeček z pece pampúšiky, zakrútila ich do šatky a vychytala sa do svojej dediny.

Vráti sa ubyr domov a vidí, že Guľčeček zmizla a s ňou zmizli aj pampúšiky.

Najedovala sa ubyr. Premenila sa na sivú vlčicu a pustila sa za dievčaťom.

Beží vlčica, cestu oňucháva, po stopách sledi a zachŕipnutým hlasom zavýja:

Vrie vo mne zlosť,
veje za mnou chvost,
roztrhám ťa na kúsky,
vrát mi moje pampúšky!

Začula Guľčeček striginu pieseň a veľmi sa vydesila. Ako rada by jej vrátila pampúšiky, lenže ich už zjedla, neostal ani jediný.

Obzerá sa Guľčeček napravo i naľavo, kde by sa schovala. A vtom zočí starý búťlavý brest. Stojí nedaleko, konáre rozkladá. Pribehla k nemu Guľčeček a prosí:

Ty košatý brest,
rozložitý brest,
naháňa ma

ubyr planá,
skry ma pred ňou, brest!

Zlutoval sa starý strom. Schoval ju do búťlaviny, v ktorej si veverica v zime oriešky ukrývala a v ktorej vo dne sova odpočívala.

Pribehla vlčica-ubyr k brestu. Zem pazúrmi driape, zavýja a ryčí. Celú noc zúrila pri tom breste. A Guľčeček sedí v búťavine, ani nemukne.

Len čo sa rozbrieždilo, naľakała sa striga jasného dňa a vrátila sa domov.

Guľčeček vyšla z búťlaviny, podakovala sa brestu a bežala ďalej.

Ubry vyčkala večer, znova sa premenila na vlčicu a začala naháňať Guľčeček. Vyňuchala jej stopu a zavyla:

Vrie vo mne zlosť,
veje za mnou chvost,
roztrhám ťa na kúsky,
vrát mi moje pampúšky!

Začula Guľčeček strigin hlas, premkla ju hrôza. Nevie, čo robiť.

Obzerá sa okolo seba, hľadá, kde by sa schovala. A tu zočí okrúhlú čistinku a na čistinke jazierko. Guľčeček poprosila:

Voda, voda striebrojasná,
naháňa ma striga strašná.
Skry ma pred ňou, jazierko,
milé, malé jazierko!

Zlutovalo sa jazierko, zvlnilo sa, vybehlo z brehov a obkrúzilo miesto, na ktorom stála Guľčeček. Obkolesilo ju hlbokou vodou.

Celú-celučičkú noc stála vlčica-ubyr pri jazierku, pazúrmi driapala kamene na brehu, no k dievčine sa nedostala.

A keď sa zapálili ranné zore, ušla od jazera do temnej hory.

Vtedy sa jazierko zavlnilo, voda sa vrátila medzi brehy a Guľčeček znova stála na suchej zemi.

Podakovala sa jazierku za pomoc a utekala ďalej.

Beží, beží od rána až do samého večera. Na súmraku sa dostala von z hory a zočila už svoju dedinu. Nazdala sa, neborká, že je všetko zlé už za ňou — ale nebolo to tak.

Planá ubyr sa znova premenila na vlčicu a beží jej v stopách, už-už ju doháňa. A pritom zavýja:

Vrie vo mne zlosť,
veje za mnou chvost,
roztrhám ťa na kúsky,
vrát mi moje pampúšky!

Čo má robiť Guľčeček? Kde sa podiet? Utrápená sa obzerá okolo seba, a tu zočí na kraji poľa vysokú brezu. Vyškriabala sa chytro na ňu, sadla si medzi vetvičky a čuší.

Vlčica-ubyr pribehla a pazúrmi podrýva korene brezy. Od zlosti zavýja a ryčí.

Vtom priletel škorec a sadol si navrch brezy. Guľčeček ho prosí:

Čiernochý škorec,
čiernokrídly škorec,
z vrkoča ti vlasys dám
a ty zaleť s nimi k nám,

ta, kde žije otec, mat',
kde mi žije sestra, brat.

Vytrhla si Guľčeček z vrkoča dva vlasy a dala ich škorcovi. A on letel s nimi k domu, kde žila jej rodina. Priletel a zavesil vlasy na vráta.

Išiel popri vrátach starší dievčinín brat, zočil vlasy a vrvá:

„Aha, môj kôň sa obtrel hrivou o vráta a nechal tu dva vlasy.“

Vzal brat tie vlasy a natiahol ich na husle namiesto strún.

„Nože, daj tie husle, zahrám si do tanca,“ povedala mu jeho žena.

Vzala husle, zdupkala nôžkou a dotkla sa strún. A tu husle zaspievali hlasom Guľčeček:

*Nehraj, nehraj do tanca,
chrbátik ma bolí,
ani nôžkou nedupkaj,
hlavička ma bolí.*

Bratova žena sa začudovala:

„Či počuješ? Husle spievajú ľudským hlasom? Nekážu hrať do tanca, ani nohou dupkať!“

Vzal husle do ruky brat. Ledva sa dotkol strún, husle samy od seba zaspievali ľudským hlasom:

*Nehraj, nehraj, braček môj,
rúčky ma bolia,
po tých strunách nebrnkaj,
vlásky ma bolia.
Na kraj hory biela breza
sestru ti ukrýva
a tej breze planá ubyr
korene podrýva.
Odlož husle, braček môj,
na struny nebrnkaj,
k bielej breze na kraj hory
na pomoc mi utekaj!*

Nerozmýšľal brat ani chvíľu, schytil kyjak, vyskočil na koňa a uháňal na kraj hory.

Vlčica-ubyr už za ten čas podryla všetky korene a breza sa zaknísala. Už-už spadne. No tu pricválal brat a bachol vlčicu kyjom. Zvalila sa planá ubyr, nestihla ani zjajknúť.

Brat zniesol Guľčeček z brezy, posadil ju na koňa a cválal s ňou k otcovi, materi.

Zaradovala sa mať, zaradoval sa otec. Poznove začali žiť všetci vovedne a bolo im dobre.

*Dneska som sa stade vrátila,
včera som tam u nich bola,
čaju s medom som sa napila
a pirôžkov najedla.*

(Na námet tatárskej rozprávky)

Mamin deň

GRIGORE VIERU

*Hľa, snežienka na poľane,
ešte iba puk.
Zajtra ju dám svojej mame,
dnes však ani muk!*

*Ráno s kvietkom objala ma
mamka dojatá.
Aj snežienka rozvila sa
od jej objatia.*

Kto?

GRIGORE VIERU

*Kto rozpráva mi rozprávku?
Kto kladie ruku na hlávku?
Kto navari a napečie?*

*Kto je môj smiech a bezpečie?
S kým je mi vždy tak ohromne?
Kto smúti, keď je smutno mne?
MAMA.*

Jediná

ROMAN SEF

*Koľko hviezd je na nebi!
Koľko listov na konári!
Koľko klasov na poli!
Koľko ľudí milých tvári!
Len slniečko jedno je.
Len matka je jediná.*

Preložil JÁN TURAN

Kytička snežienok

Každý rok 8. marca náhlia sa deti do školy s kytičkou prvých jarných kvietkov — snežienok, aby nimi obdarovali svoju súdružku učiteľku.

Podobný darček dostane i mamička a stará mama.

A nielen od nich.

V ten deň prichádzajú domov s kytičkou kvetov aj oteckovia a starí otcovia. Ten deň majú totiž všetky ženy svoj veľký svätočok — Medzinárodný deň žien.

Lenže nie v každej krajine sa tento deň vzdáva ženám úcta, prejavuje sa im milá pozornosť. Je ešte totiž dosť štátov na svete, v ktorých žena-matka nie je plnoprávnym občanom, ale bytosťou, čo musí dennodenne tažko pracovať, aby mohla užiť svoje deti. Je hanobená, pretože je robotníčka, lebo sama práca je v očiach bohatých niečo ponižujúce a nedôstojné človeka.

Preto 8. marec nie je len oslavným dňom. Je to deň medzinárodnej solidarity pracujúcich žien všetkých krajín v boji za svetový mier. Je to deň, v ktorom ženy kapitalistických krajín demonštrujú za chlieb, prácu a štásie svojich detí. Presne tak ako tomu bolo 8. marca 1911, keď pracujúce ženy Nemecka, Rakúsko-Uhorska, Švajčiarska a Dánska po prvý raz mohutnými zhromaždeniami a manifestačnými sprievodmi vystúpili na podnet Kláry Zetkinovej, ženy-revolucionárky, na obranu svojich základných ľudských práv.

Tieto ženy nedostali kytičku kvetov.

Porozháňali ich obuškami a výstrelmi z pušiek.

Kvety im však nepochybne patrili. Tak ako patria všetkým ženám a matkám, ktoré napĺňajú náš život šťastím a radostou.

M. H.

Tajnosti

JÁN ULIČIANSKY

Všetky tajnosti sa robia za zatvorenými dverami. Dvere by vedeli o nich veľa rozprávať, ale mlčia. Počuli ste už niekedy, že by dvere prezradili nejaké tajomstvo?

Ale aj ony majú svoju slabú stránku — kľúčovú dierku. Slušní ľudia sa však cez kľúčovú dierku nedívajú, a mamy už vôbec nie.

Medzi najväčšie tajnosti na svete patria darčeky k MDŽ. Vtedy aj v dvojizbovom byte môže byť trinásta komnata, do ktorej nikto nesmie vkročiť. Iba Babuľka a ja. Som už dospelý, ale zato ešte hoden dôvery.

Každý vie, ako má vyzeráť darček k MDŽ.

Môžu to byť korále z makových zrniek, jadierok jablk či tekvice. Veľmi vhodné sú umelecké predmety: kvetináče z fašiangových papierikov alebo obrázok slniečka do predizby.

Užitočné je darovať veci úžitkové, napríklad vankúšik na ihly. No s tým nemala Babuľka dobré skúsenosti. Pred rokom ušila panáčika na ihly. Veľmi sa s ním natrápila. Potom sa jej videlo hlúpe pichať mu ihly do hlavy. Narýchlo zhotovila ježka.

„Ježko má aj tak vlastné ihly, takže sa nebude čudovať, keď ich bude mať o trochu viac.“

Podaril sa jej.

„Je ako živý,“ povedala mama a za ňou to všetci ostatní opakovali.

Ježko sa potešil, že je ako živý, a začal chodiť po izbe. Museli ho kŕmiť a mamičkine ihly boli nadalej roztratené po byte.

Tohto roku prišla Babuľka na dobrú myšlienku.

Ale sama si s ňou nevedela rady. Poradila sa s odborníkom. Totiž so mnou. Ja mám doma také vynálezy, že by ste sa čudovali. Babuľka mi vysvetlila, čo chce urobiť.

Jej mamička aj tri razy cez deň hľadá okuliare. Ráno, na obed a večer.

„Babuľka, nevidela si moje okuliare? Kto videl moje okuliare, nech sa prihlási.“

„Urobíme jej na okuliare strojček, ktorý sa ozve: TU SME!“ povedala Babuľka.

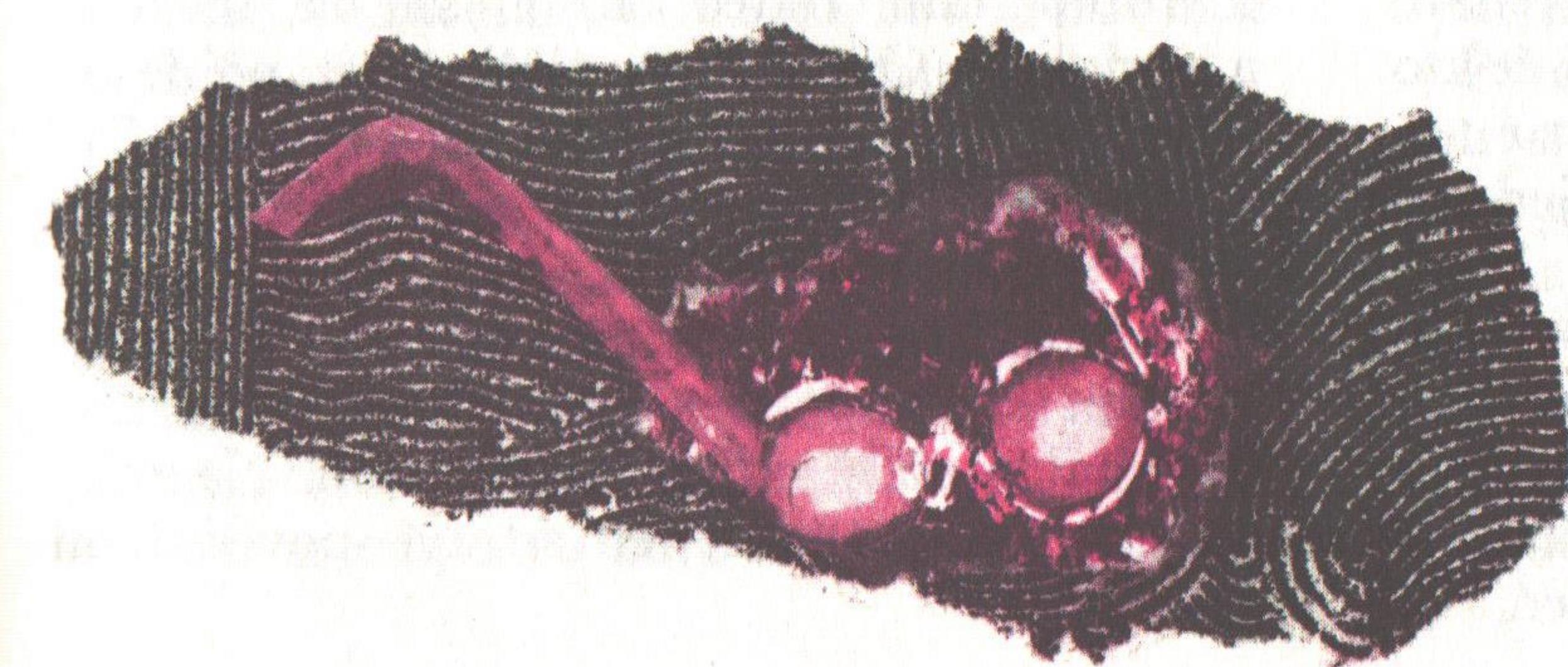
Urobiť taký strojček je pre mňa malíčkosť. Iba zohnať potrebné súčiastky bol problém. Ešte šťastie, že som ich začal zháňať už od tridsiateho prvého februára.

Ósmeho marca o pätnástej hodine sme náš strojček vyskúšali. Schovali sme okuliare tam, kde ich Babuľkina mama obyčajne zabúda.

„Babuľka, nevidela si moje okuliare?“ opýtala sa Babuľka nahlas hrubým hlasom.

Okuliare sa rozosmiali:

„Babuľka, Babuľka, nehraj sa na mamičku! Aj tak vieme, že nás chceš iba vyskúšať,“ odpovedali okuliare.

Čo je černobyľa?

JÁN DONOVAL

Vracal sa gadoš Kuderaš z muziky v noci domov. Aby mu smutno nebolo, podchvíľou si na gajdičkách zahral, veselú pesničku zahúadol. Ako tak vyhľáva, prstami po piskorci preberá, len ho tu odrazu lesné vily obstanú, chytia sa za ruky a začnú mu vlastnú pesničku predspevovať.

„Za našimi humny
červenie sa hlina.
Nečakaj ma, moja milá,
do nového vína.
A po novom víne,
o dva, o tri roky,
prídem k tebe, duša moja,
na rok pod obloky.
Keby dievky vedeli,
čo je černobyľa,
veru by ju nosili
miesto rozmarína.“

Počúva gadoš Kuderaš pesničku, potom sa k vám pridá, nôtu podchýtí. A bolo by sa vari všetko dobre skončilo, keby bol Kuderaš vám len zahral. Lenže on zvedavý, podľa spytovať sa, do vám dodievať, čo je to tá černobyľa a kde rastie, že by to rád vedel i dievкам v dedine povedal.

A to veru robiť nemal. A keď to predsa len urobil, vily oslovil, potom sa nemal ich kriku vyťať, ale mal počkať, kým sa upokoja, utíšia. Vtedy by sa bol zaistie všetko dozvedel.

Takto neviem ja, nevieš ty, čo sú černobyle za kvety.

(Na ľudový motív)

Palacinka

VLADO BEDNÁR

V pionierskom tábore bolo výborne, aj jedla bolo dosť, len ovocia bolo spočiatku málo. Mal som sa dobre, bol som zdravý, len trošku prechladnutý, lebo sme si s chalanmi povedali, že budeme spávať iba pod jednou dekou, že kto to vydrží, a budeme otužili. Až odrazu ten zradca Cuki žaloval, že spávame pod jednou dekou, a tak nám to zakázali.

Tento nás tábor je naozajstný, so stanmi. Vlastne sú to dva tábory, jeden dolu pri potoku, dievčenský, a druhý nás pri lese, chlapčenský. My sme mali dvanásť stanov. Jeden veliteľský a jeden ako jedáleň, aj

kuchyňa bola pod celtou. Aj bránu pri vchode do tábora sme mali a služby pri nej.

Tu sme aj všetko robili ako v naozajstnom tábore, aj stany sme si stavali.

Raz, keď sme išli na hríby, nazbierali sme ich mnoho. Ja som išiel s Oтом a Ferdišom, to sú naši vedúci, a oni prešli okolo dvoch veľkých dubákov a nezbadali ich, a ja som ich zbadal. Pochválili ma, lebo som bol zo všetkých v tábore skoro najmladší. Lebo ja som sociálny prípad, a to značí, že nemáme mamu a otec nás v lete nemá kde nechať, preto už druhý raz som v pionierskom tábore.

Keď nás rozdelili do oddielov, boli štyri oddiely, mňa dali do štvrtého. Veľmi som sa tomu radoval, lebo tam bol vedúcim Oto, kym si nezložil nohu. Potom k nám prišli ešte aj poľskí pionieri a dali ich do nášho oddielu, ale u nich sa povie pionier harcer.

Keď pršalo, ani raz sme sa nenudili, išli sme do jedálenského stanu a tam sme sa hrali všelijaké hry. A keď nám obsadili druhé oddiely jedáleň, nám to vôbec neprekážalo, natisli sme sa do jedného stanu a tam sme sa hrali. Nás vedúci Oto vedel najviac hier, ani jednu sme dvakrát neopakovali.

Na stanici, kde sme sa pred táborom schádzali, som nepoznal nikoho, ale teraz som tu mal veľa dobrých kamarátov. Aj adresy sme si vymenili. Jeden z tých Poliakov mi povedal, že by mi vymenil rybičky, tie moje rajovce za xifofórusy, neviem, či sa to tak píše. Ja som mu povedal, že by som mu ich vymenil za červené alebo čierne alebo zelené xifofórusy.

Ale najväčšmi som sa tešil na veľký výlet, čo mal byť posledný týždeň. Chalani z tretieho oddielu zaliezli dô jedálenského hangára a robili tam rodeo, hrali sa na mäsiara a podobne. Oni mi povedali, že sa pôjde do Vysokých Tatier. Nebola to pravda, lebo Oto povedal, že sa pôjde pešo až na Babiu horu a bude to bojová hra.

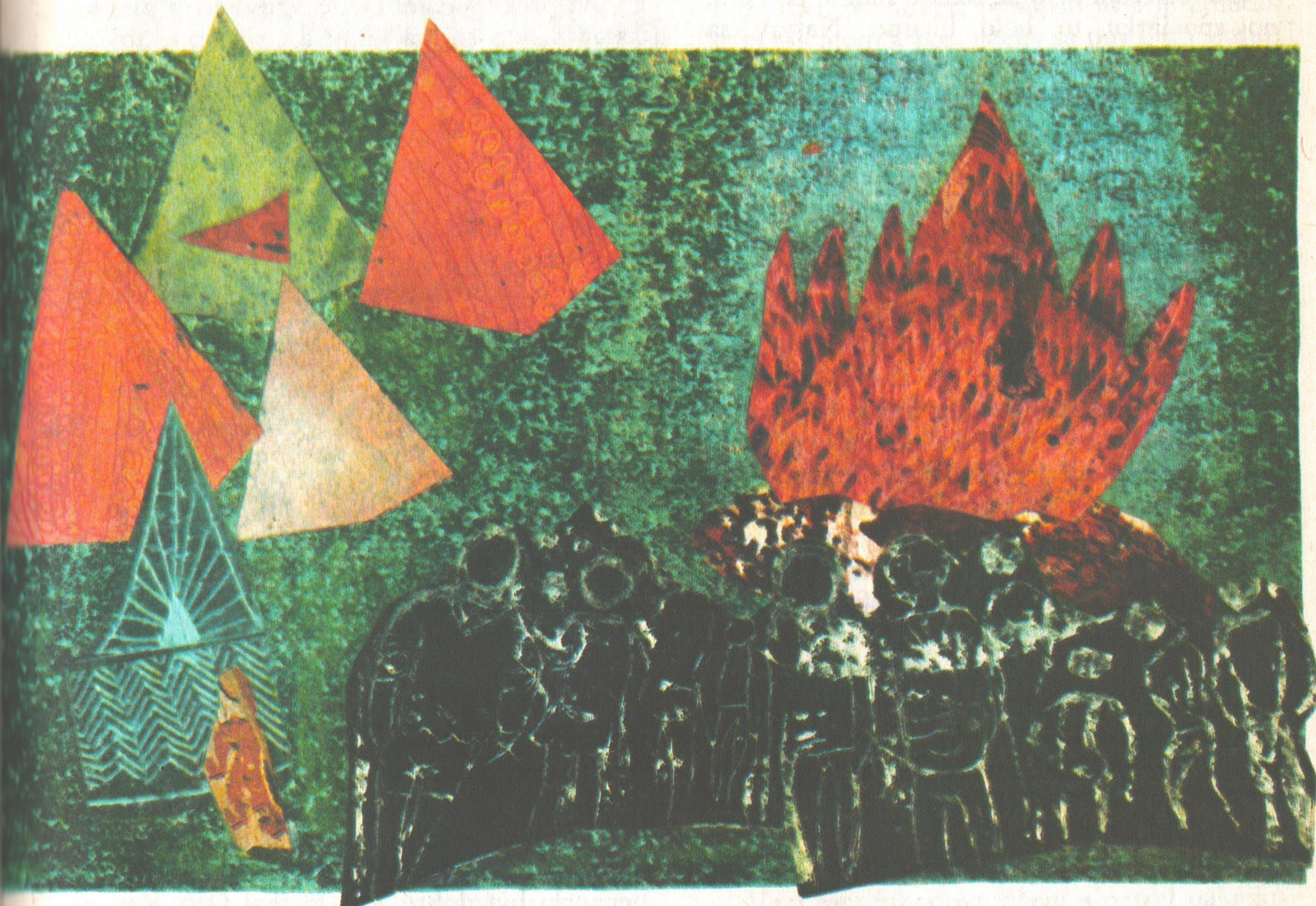
Veľmi som sa tešil na ten výlet, ale nič z neho nebolo, lebo som spával pod jednou dekou, aby som bol otužilý, a prechladol som. Na taký veľký výlet môžu ísť len zdraví, povedal mi Oto.

Ale ani jemu sa neviodilo lepšie. Ja som sice spadol medzi červené mrvace, no on, keď preskakoval potok, zle skočil a zlomil si nohu. Vlastne ani nezložil, len mu veľmi napuchla.

A to sa nám muselo stať práve pred veľkým výletom. Pri rozkaze povedali, že zajtra ide

zase na stožiar zavesili topánky a bolo to vyrovnané.

Potom sme išli čistiť zemiaky aj s dvoma dievčatami z ich tábora. Bola ich poriadna hľba, a ja som si myslal, že ich nikdy neočistíme. Ale išlo nám to. Možno preto, že

celý tábor na Babiu horu, a potom nás prečítali, vedúceho Otu a mňa, že budeme mať v tábore službu. Bol som veľmi smutný.

Po raňajkách všetci po oddieloch odišli a my dvaja sme zostali sami v celom tábore. Oto si vyzrezával lyžičku z dreva, on to vie. Aj reťaz s tromi očkami z jedného kusa dreva už vyzrezal. Ja som obchádzal tábor, aby sa niečo nestalo, lebo raz v noci nám už dievčatá ukradli totém, a to bola hanba. My sme im

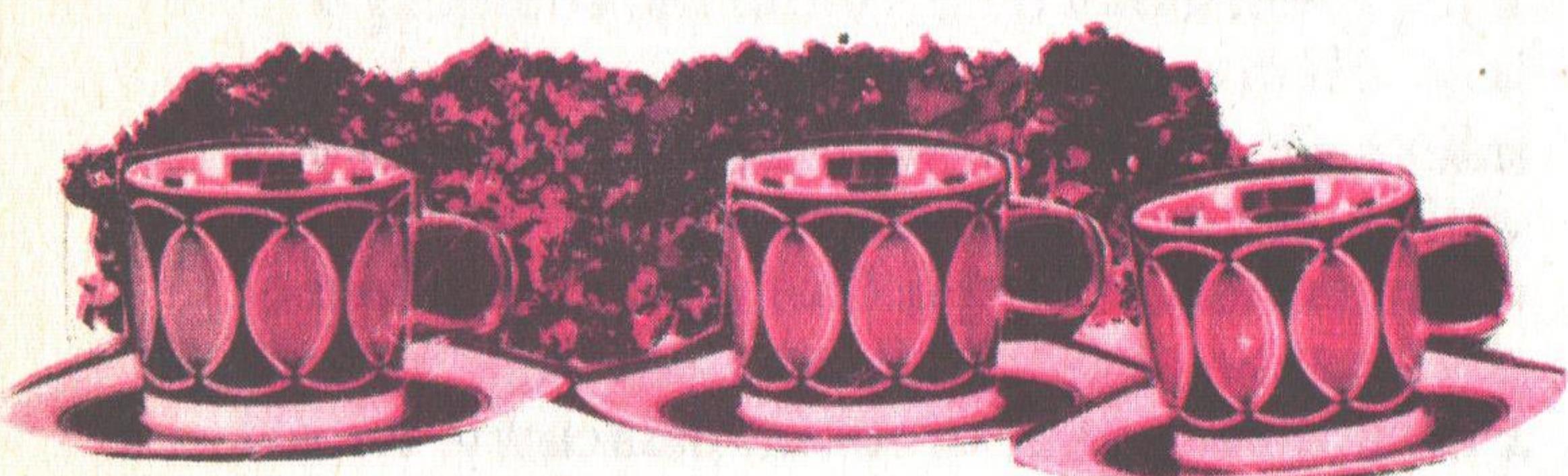
sme sa pri tom zhovárali s Oтом o športových výsledkoch z novín.

Pred obedom sa nás Oto spýtal, či nemáme chuť na niečo dobré. Ja som povedal, že áno, a on povedal, že si urobíme palacinky. Musel som sa priznať, že viem variť všeličo, lebo som sociálny prípad, aj konzervu, čaj, vajíčka, všeličo, len palacinky nie. Povedal mi, že správny táborník vie uvariť všetko a že palacinky sú tá najľahšia vec na svete.

A tak ma učil variť či piecť palacinky. Keby len to, ale najväčšmi sa mi páčilo, ako ich pri opekaní vedel tak šikovne nadhodiť na panvici, že sa mu vždy prehodili na druhú stranu. Vychadzoval ich vysoko do vzduchu, trikrát sa mu obrátili a vždy dopadli na panvicu na tú stranu, ako chcel.

Odvážil som sa aj ja. Skúšal som to po ňom, no spočiatku to bolo biedne. Najprv sa palacinka vôbec nechcela odlepiť od dna panvice, potom polovica padla cez okraj do ohňa. Ale potom mi to už išlo. Pravdaže, trojnásobný obrat, ako to robil Oto, som ešte nedokázal, ale normálny nadhod mi už išiel. Tak sme sa dosť dlho bavili, a ja som už neboli až taký smutný, že som chcel byť otužilý a pre prechladnutie ma nevzali na výlet. Večer sa chalani vrátili neskoro, rozprávali všelijaké šplechy a mysleli si, že im závidím. Ale nezávidel som, lebo som sa aspoň naučil po zálesácky prehadzovať palacinky. Ešte aj vo sna sa mi snívala príhoda, ktorú rozprával Oto, ako starý zálesák vyhadzoval lievance tak vysoko, že mu všetky zostali visieť na stromoch okolo.

Keď sme sa vrátili do Bratislavu, bolo tu všade ešte veľmi horúco, až sa asfalt roztápal, a ja som ľutoval otca so sestrou, že v tej horúčave musia chodiť do práce. Aj kúpať sa dalo a ja som hned išiel na Tehelné pole. Bolo mi smutno za kamarátkami z tábora, pri táboráku a lúčení niektoré dievčatá plakali. Mne sa videlo, že aj chalani. Hned som začal písť tým, čo som si s nimi vymenil adresy.

Spolužiaci z našej triedy boli ešte všetci na prázdninách a na kúpalisku bolo len pár chalanov zo susednej triedy.

Otcovi a sestre som musel všetko o tábore porozprávať, aj som povedal. Len o tom prechladnutí, že som náročky spával pod jednou dekou, aby som bol otužilý, som nepovedal nič, aby sa nebáli a všelijako inak si to nevysvetľovali. Ako to vedia dospelí.

Ani o palacinkách som nič nepovedal, malo to byť prekvapenie. U nás vždy sestra píše na lístočky, kto čo má kúpiť a čo urobiť, aby sa vedelo. Otec si každé ráno berie svoj lístoček, on to nazýva pomocný mozog.

V ten deň ráno si tiež vzal svoj lístoček z kuchynského stola. Bolo tam napísané, lebo ja som to písal:

„Dnes varím večeru ja.“

Otec pokýval hlavou, no nepovedal nič, len sa usmial a odišiel. Sestra kývla rukou a išla tiež, lebo to má ďaleko.

Zostal som doma sám a ešte som si všetko zopakoval, tiež som si napísal svoj lístok a išiel som nakupovať.

Mal som všetko dokonale premyslené a nemohol som sa dočkať večera.

O štvrtej som už nevydržal a pustil sa do príprav. Oto hovoril, že piecť palacinky je tá najľahšia vec na svete, ale on to môže hovoriť, lebo ich už robil mnohokrát, a ja len raz.

Najprv sa mi zvarilo mlieko, potom som mal starosti s múkou, lebo som nevedel rozpoznať, ktorá je hladká. No a rozbíjať vajcia na hrane pohárika, ani to nie je ľahká vec. Prvé dve sa beznádejne rozlievali po stole, až tretie sa mi podarilo dostať do pohára.

Habarkoval som to všetko aj so štipkou soli a nastrúhanou citrónovou kôrou, no stále to nechcelo byť dobré, ako to mal Oto. Raz to malo hrčky, potom to bolo husté na dne, a keď som pridal vody, bolo to vodové.

Aj otec sa už vrátil z práce, aj sestra, a ja som ešte ani nezačal. Otec iba raz strčil hlavu do kuchyne, pozrel sa na nepriehľadok na stole, usmial sa a išiel pozerať televíziu. Hneval som sa na sestru, že mi neprišla poradiť a pomôcť, teraz by som ju potreboval.

No nič to. Keď som nalial prvé cesto na panvicu, počul som z izby televízne noviny.

„Otec, sestra, podte sa pozriet,“ chcel som

zavolať do obývačky, aby všetci videli, ako viem prehadzovať palacinky z jednej strany na druhú.

Dobre, že som ich ešte nezavolał, mal som šťastie. Cesto sa prilepilo na dno panvice tak tuho, že sa nedalo nijako odtrhnúť. Chcel som mu pomôcť, ale zbytočne som palacinku rozšklbol. Obracal som ju teda jednoducho nožom a ona sa mi beznádejne zlepila, vyzerala, ako neviem čo.

Neboli to palacinky, lež trhance. Aj tie, čo sa mi predsa len podarilo ako-tak udržať pokope, sa spálili a boli celkom čierne. Kuchyňa bola už plná dymu, cesto sa mi míňalo na trhance a na tanieri, kde som chcel odkladať hotové výrobky, nebolo ešte nič.

Vtedy vošiel do kuchyne otec so škodoradostnou sestrou, poobzeral sa po stole a zazrel kopu mojich pokrčených, nepodarených výtvorov vedľa jahodového džemu.

„Aha ho, trhanec, aký chutný,“ povedal.

Chcel som mu povedať, že to chcú byť palacinky, no nestihol som. Odsypal si z trhanca na tanier, pomazal to celé jahodovým džemom a postojačky sa pustil do jedla.

„Celkom chutné a z hľadiska správnej životosprávy celkom spoľahlivé,“ pochválil ma.

Najprv som si myslel, že sa mi posmieva.

Sestra si škodoradostne vzala tiež a o chvíľu si s otcom prišli pridať. Vtedy som zistil, že sa mi neposmievajú.

Zostal som v kuchyni celkom sám. Na dne hrnca sa krčila celkom posledná dávka cesta. Nahnevaný vylial som ju na panvicu a pomyksloval ňou. Napodiv sa z nej začala tvoriť prekrásna palacinka, tenučká, spočiatku do biela, potom do žltkava a zlatista.

Od zlosti vyhodil som ju do vzduchu, nech sa s ňou už teraz robí, čo chce. Palacinka opísala vo vzduchu prekrásny oblúk, trikrát sa prevrátila a zosadla presne do prostriedka panvice.

Vbehol som do izby s panvicou v ruke a ukázal ju otcovi a sestre.

„Palacinka!“ oznamil som slávnostne.

Obaja pokývali hlavami a povedali mi, že sa už najedli dobrého trhanca a že im veľmi chutil. Aby som ju zjedol sám, zaslúžil som si ju, keď som tak dlho a tak dobre varil.

Vzal som jahodový džem a natrel palacinku. Bola to prvá a čistokrvná palacinka. Chvíľu som nad ňou sedel v kuchyni, potom som ju rozkrájal na tri časti a odniesol ich do izby.

„Taký zákusok, hotová delicatesa,“ povedal otec.

Vrátil som sa do kuchyne a umýval som riady. Neviem prečo, rozplakal som sa.

Možno preto, že som sociálny prípad, lebo nemám mamu, možno od radosti nad vydarenou palacinkou.

Čo tu chcela

Čo tu chcela
slečna včela,
kým pred chvíľou odletela?
Vetvy stále čierne mlčia
pod závejmi schúlené,
a púpava, smutná hlava,
cíti zimné dunenie.
Zbohom, zima? Ešte nie.

Čo len chcela
táto včela?
Trikrát nám tu obletele,
a potom šup do úľov.
Ortuť je zas pod nulou
a drží sa pri nule
ako klíček fazule.

Malý tiger spustil krik

Malý tiger spustil krik,
že vraj chce ísť na nočník.
Od strachu sa triasol rovník...
Vyrástol tam kakaovník.

Kefka a mydlo

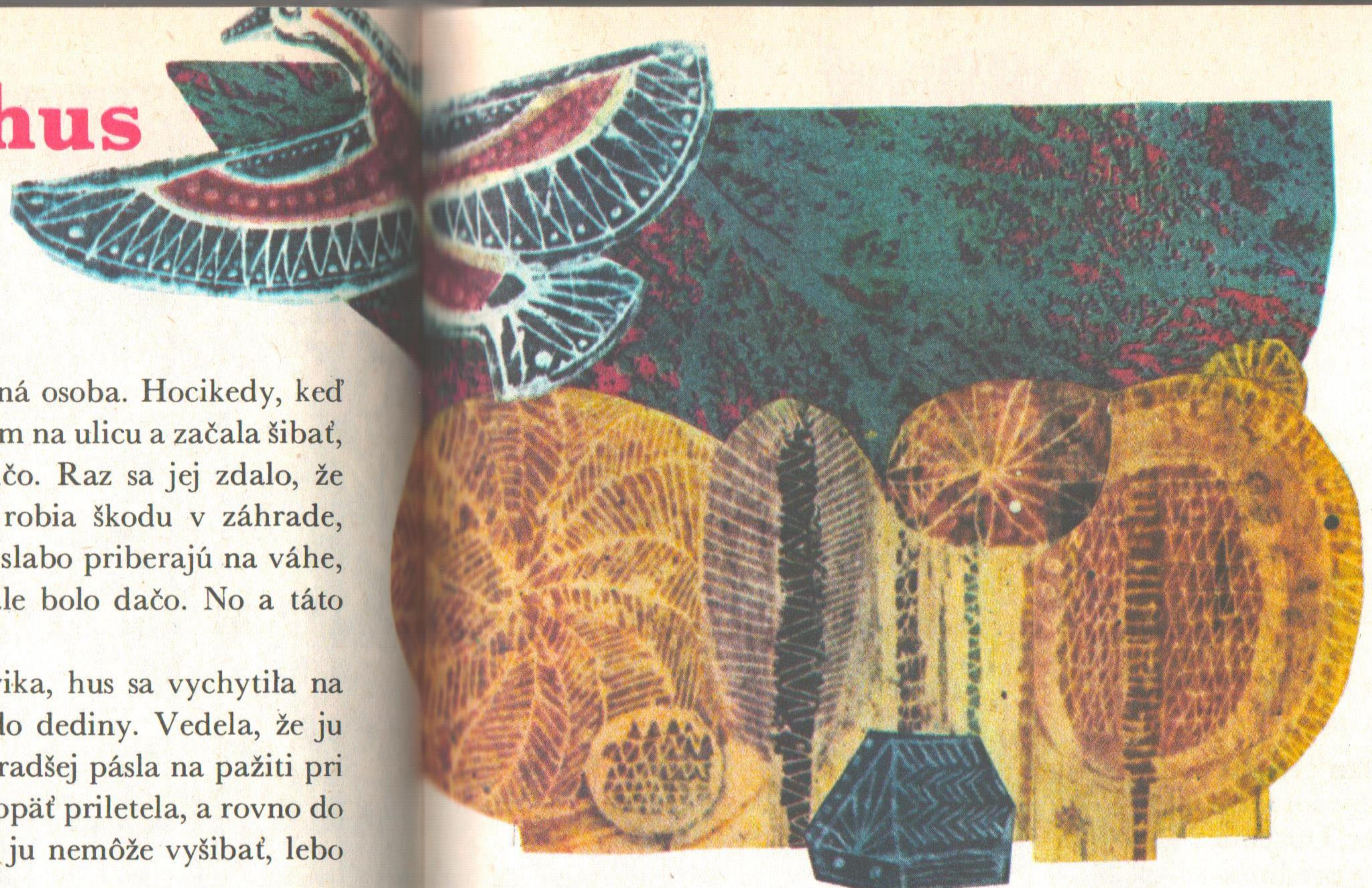
Kefka má tisíc nožičiek,
a predsa nepobeží.
Kam si ju dás, tam leží.

Mydlo — fuk z chládočku
a huncútsky sa šmyka
len tak po holom zadočku.

Prel. DANIEL HEVIER

Citlivý ako hus

BRANISLAV HONEC

Babka Múčkovie bola veľmi zlostná osoba. Hoci kedy, keď sa jej dačo znevidelo, vybehla s prútom na ulicu a začala šibať, čo zasiahla. A znevidelo sa jej hocičo. Raz sa jej zdalo, že sliepky málo nesú, inokedy, že jej robia škodu v záhrade, potom že sa kohúty klbčia, moriaky slabo priberajú na váhe, kačky zas nosia blato do dvora, stále bolo dačo. No a táto babka mala ešte aj jednu hus.

Len čo ju ráno vypustila z chlievika, hus sa vychytla na krídla a preletela ponad bráničku do dediny. Vedela, že ju babka poriadne nenakŕmi, preto sa radšej pásla na pažiti pri potoku. Keď sa začalo zmrákať, hus opäť priletela, a rovno do chlieva. Babka sa veľmi hnevala, že ju nemôže vyšibať, lebo potme sa jej do chlieva nechcelo.

Ale poradila si. Raz ráno vzala nožnice, a keď otvorila dvierka, postavila sa vedľa chlieva, aby ju hus nezbadala. Hus vyšla a už-už chcela vyletieť, no babka ju schmatla a pristrihla jej krídla. Darmo potom hus pristrihnutými krídlami mávala, od zeme sa odlepíť nemohla.

Prešlo leto, zo stromov už začali opadávať listy, ale hus ani raz nevyletela. Len keď babka bola v dome, skúšala, či to dokáže. A veru jej to išlo ako predtým, ale mala sa na pozore. Nechcela znova prísť o svoje biele krídlá.

Raz ráno sa z výšok nad dedinou ozvalo clivé volanie. To divé husi oznámovali svojim skroteným družkám, že sa púšťajú na ďalekú cestu. Po celej dedine bolo počuť gagotanie husí, často sa vychytli na krídla, ale pretože boli tučné, dokázali preletieť iba niekoľko metrov. Nie tak hus babky Múčkovej. Tá sa rozbehla, strepotala krídlami a letela. Stúpala stále vyššie a vyššie. Potom sa tiahlym zagagotaním rozlúčila s dedinou a zamierila na juh, za svojimi slobodnými družkami, a už sa nikdy nevrátila.

Ovtedy sa po dedine o človeku, ktorý ľažko zabúda na urážku, hovorieva:

„Ten je citlivý ako Múčkovie hus!“

Kaňa, more a obloha

FILIPÍNSKA ROZPRÁVKA

Spočiatku bolo iba more a obloha. Priateliili sa, kým sa jedného dňa z ničoho nič nejavila kaňa. Kedže nemala kde zosadnúť, rozhodla sa, že nahucká more proti oblohe. Povedala mu, že mu obloha nadáva do špát. Vzápäť sa vzniesla k oblohe a navravela jej, že ju more ohovára.

Rozhnevali sa tí dva. More vrhalo nahor svoje vody, obloha hádzala do mora ostrov. Prekvapené more pobiehalo sem a ta, aby sa vyhlo lavíne skál-ostrovov. Čoskoro sa však unavilo a poprosilo oblohu, aby prestala zhadzovať ostrov. Obloha sa zlutovala nad morom, odmietla však odstrániť škvŕny z jeho hladiny. Chcela, aby navždy pripomínali, že zlé skutky sa nevyplácajú.

A more zas do dnešných čias neprestajne vrhá vodu proti ostrovom, lebo sa usiluje zbaviť sa škaredých škvŕn na svojej krásnej hladine.

Prel. JOZEF GENZOR

Z chlapca dievča a z dievča chlapec

PAVOL ŠTEFÁNIK

Chýrny úľanský bubeník Štefan Hrstík práve vybubnovával najnovšie „dáva sa na známost“, keď sused Kasián Štefanec, ktorému sa narodil piaty syn, zavolal naňho z predmesta:

„Hej, Štefan, podžie na slovíčko!“

Bubeník Hrstík bol ochotný človek. Pomohol, poslúžil, kde sa dalo a ako najlepšie vedel. A tak i teraz. Nechal bubnovanie bubnovaním a vykročil ku Kasiánovi. Tušil, že to nebude len na slovíčko, ale aj na niečo iné. A to niečo iné sa dozvedel, keď ho Kasián spolu so svojou ženou Klárou pozvali na radostník. Veď narodenie syna, aj keď už piateho, nie je hocijaká udalosť.

A veru ani nebola. Hovorila o nej celá dedina.

„Vieš čo, Štefan?“ dôverne sa obrátil šťastný otec na bubeníka. „Skoro denne chodíš na notariát, až hen na tretiu dedinu, zahľás mi tam do matriky novorodeného syna.“

„Prečo nie? Za dobré sa ti dobrým odslúžim,“ povedal bubeník. „A akože sa bude volať?“ spýtal sa ešte akoby zo zvedavosti.

„No bodaj ľa, na to by som bol aj zabudol,“ zahromžil vyľaknutý otec. „Tibora mám... Františka mám... aj Michala, aj Tomáša... Elemíra nemám. Nech je teda Elemír! Nezabudni — Elemír!“

„Ja, a zabudnúť! To by tak bolo!“ chvastal

sa Hrstík. A už sa aj poberal za svoju povinnosťou.

Dobubnoval, čo mu richtár prikázal, a potom sa vybral služobne na notariát v Černíku.

Cesta, ktorú najmenej dva razy za týždeň premeriaval pešo, bola dlhá sedem kilometrov. Sedem ta a sedem spiatky. Spolu štrnásť. Teda dosť dlhá na to, aby sa chodec poriadne zamyslel, zaspomínał na mladosť, na vojnu, na nedostatok toho i onoho a na všeličo iné.

Takže keď prekročil prah dverí na notariáte, dobre musel porozmýšľať, čo má vlastne vybaviť.

„Vitajte, Hrstík, vitajte,“ privítal ho ako zvyčajne podnotár Úložník. „Čože ste nám priniesli?“

„Čože by som? Toť voľajaké písma v kabеле... richtár posielal.“

„A čo je nové u vás v dedine?“ dozvedal sa podnotár.

„Také zvláštne nič, ibaže Kasián Štefanec má zase potomka.“

„A čo má — chlapca a či dievča?“

„Viete, chlapcov má už štyroch... takže toto... oné... je dievča,“ odpovedal Hrstík vážne. A hoci si tým neboli celkom na čistom, uisťoval sa, že to inak ani byť nemôže: po štyroch chlapcoch musí sa narodiť dievča. Preto svoj výrok ešte zdôraznil:

„Človek je to poriadny, dobrý ako kus cukru, to dievča si už zaslúži.“

„A čo meno? Aké kázali zapísť?“ vypytoval sa ďalej Úložník, keďže on mal na starosti obvodnú matriku.

„Zapište, že sa bude volať Júlia. Ja mám Júliu, aj on ju bude mať.“

Podnotár zapísal. Bubeník prevzal nové príkazy a nariadenia pre richtára a úctivo sa porúčal.

Doma potom Štefancovi oznámil, že všetko vybavil tak, ako ho požiadal. Všetko je v najlepšom poriadku. Až na to, že doma rástol a mocnel syn Elemír, no a v matrike bola zapísaná Júlia.

Takto v pokoji prešlo dvadsať rokov. Až potom sa začalo čosi nepozdávať Kláre, Štefancovej žene. Akýsi nepokoj vošiel do nej. Pri chôdzi horekovala, zalamovala rukami. Lenže nikto nemal ani tušenia, čo ju trápi. Až raz sa to z nej vykľulo ako húsa z vajca.

Elemírovi vrstvovníci už budú čoskoro po vojenčine, a jeho ešte nepozvali ani na odvod. Čo sa to len s ním porobilo?

Poradili jej ľudia, aby nemeškala, aby šla na matričný úrad, dozvie sa príčinu. Veď by sa už mohol aj ženiť, ale ako, keď nemá vojenčinu za sebou.

Poslúchla dobrú radu a zašla za matrikárom.

„Elemír Štefanec?“ čudoval sa matrikár. „V tom roku chlapca s takým menom nemáme. Ale je tu čierne na bielom: Júlia Štefancová, dcéra Kasiána a Kláry.“

„Ó, ja nešťastná,“ vykrikla Klára a zalomila rukami. „To všetko zapríčinil a prekrútil ten zábullivý Hrstík. Z komára spravil somára.“

Naťastie matrikár dobre poznal bubeníka Hrstíka a vedel, že všetko popletie. Preto poradil nešťastnej Kláre Štefancovej, čo má urobiť, aby sa z Júlie stal Elemír aj v matrike. Lebo len potom môžu jej syna pozvať na odvod a neskoršie i na vojenčinu.

A čo na to povedal bubeník Hrstík? Nuž iba to, že on sa im chcel za dobré len dobrým odslúžiť.

Ako Lucka vyslobodila princa Pašajdu

JIŘÍ KAFKA

Ešte nedávno sa Lucke jasné slnko, modré nebo a rozkvitnuté stromy nepáčili. A verte, či neverte, keby teraz začalo pršať, keby lialo ako z kŕhly, keby obloha celkom stmavela, aj tak by to bol pre ňu ten najkrajší deň. Pretože Pašajda bol princ a hovoril, a ona ho chcela vyslobodiť.

„Prečo ťa ten čarodejník zaklial, Pašajda?“ spýtala sa ho.

„To je tak,“ povedal Pašajda, no vôbec nevedel ako.

Rýchlo si musí niečo vymyslieť. Keď si vymýšľa Lucka, musí si vymýšľať aj on. Len či to dokáže tak dobre ako ona.

Dokázal to ešte lepšie.

„Mám sestru, volá sa Asta. Je veľmi pekná. Nohy má biele, a inak je celá do belasa. A keď je zima, nosí na chrbte takú červenú prikrývku. Pristane jej to. Kdeko sa za ňou obzrie, keď si vyjde na prechádzku. Raz si tiež tak vyšla, mala na sebe tú červenú prikrývku, a koho ti nestretla! Čarodejníka. Pozrel sa na ňu svojimi čiernymi očami, až sa chuderka celá roztriasla. Ja som to všetko videl.“

„Teba si vezmem za ženu!“ povedal jej ten čarodejník. „No najprv ťa premením na švárnou dievčinu!“

Chuderka Asta sa roztriasla ešte väčšmi.

Bolo mi jej ľúto. Vyceril som zuby a zavrčal som, aby mu niečo také ani na um neprišlo, že nikoho nebude premieňať. Asta netúži po tom, aby sa stala švárnou dievčinou.

Vtom ten čarodejník čosi zamrmhal, trikrát dupol ľavou nohou, potom ešte trikrát pravou a zaklial ma. Teraz už vieš, prečo som zakliaty.“

Lucinke sa na tomto pribehu čosi nepozdávalo.

„Počkaj, počkaj, Pašajda. Nejako si to poplietol. Ak si bol princom, tvoja sestra musela byť princeznou. Ako mohla mať biele labky, kožúšok do belasa a nosiť na chrbte červenú prikrývku. Prečo ju chcel čarodejník premeniť na švárnou dievčinu, keď už dievčinou bola?“

Pašajdovi začalo byť teplo. Pekne si to vymyslel! Taká hanba. Táral dve na tri. Vymýšľať si, to nie je len tak. Aspoň psi to nedokážu. A tak si Pašajda povedal, že vymýšľanie nechá na Lucinku.

Akoby mu čítala z očí, Lucka vraví:

„Keď ťa vyslobodím, Pašajda, vezmeš si ma za ženu?“

Pašajdovi sa rozbúchalo srdce. Bodaj by nie! Keď človek požiada o ruku psa, to už musí byť veľká láска. V tej chvíli zabudol, že nie je pes, ale zakliaty princ.

„Daj mi labku!“ povedala Lucinka. „Vezmeš si ma, pravda? Len či tvoji kráľovskí rodičia budú s tým súhlasiť? Ved' som iba obyčajná Lucka.“

„Vôbec nie si obyčajná,“ vyhlásil Pašajda. „Rodičia budú radi, že si ma vyslobodila, a vystroja nám slávnu svadbu.“

V tej chvíli zavial vietor, strhol zo stromu veľký list a hnal ho po rušnej ulici.

Lucka odразu pocítila nevýslovnnú radosť.

„Sláva, Pašajda,“ zvýskla. „Pomáha nám dobrá víla. Ten list nás dovedie k čarodejníkovi, čo ťa zaklial. Musíme bežať za ním, rýchlo! Pozri sa, list je ďaleko, o chvíľu ho nebude vidieť.“

„Neboj sa,“ povedal Pašajda, „ja mám dobré oči.“

Vybehol zo dvora a Lucka sa rozbehla za ním.

Tu sa však otvorilo okno, vykukla z neho mamička, zavolala na Lucku, aby sa šla najest.

Čo mala Lucka robiť. Keby neposlúchla, ojój!

Radšej na to ani nemyslieť. Vrátila sa, vrátil sa aj Pašajda a sadol si do bránky. Mamička zatiaľ vyšla na

povedala mamička, vošla do domu a vzápäť sa vrátila s malou miskou.

„Tak na čo by si mal chuť, Pašajda?“ spýtala sa.

Pašajda zavetril a niekoľko ráz zaštekal.

„Pašajda hovorí, že by si veľmi pochutil na kúsku mäsa,“ povedala Lucka.

„Zle si mu rozumela,“ usmiala sa mamička. „Náhodou povedal, že kto je hladný, ten si nevyberá.“

List sa krútil vo vetre nad záhradou a čakal, kým Pašajda vylíže misku. Trvalo to dosť dlho, Lucka už bola netrpezlivá. List sa však stále krútil na jednom mieste a okolo neho krúžil párik lastovičiek. Asi ich poslala dobrá víla, aby list postrážili.

Konečne Pašajda všetku tú dobrotu spratal, utrel si labkou fúziská, naposledy sa oblizol a povedal:

„Hotovo, môžeme ísť k čarodejníkovi.“

dvor, podala Lucke hrnček mlieka a jablko. Lucka smutne pozrela k mestu, kam odletel list. Vtom sa však vietor obrátil a zahnal list späť na dvor. Pašajda ho spozoroval prvý a radostne zaštekal.

„Vidíš, Lucka, list sa vrátil!“

„Vidím,“ povedala Lucka s plnými ústami a zakuckala sa.

„Pri jedle sa nehovorí,“ napomennula ju mamička. „A čo to vidíš?“

„Ten list nad nami, čo ho vietor krúti. Letel do mesta, a teraz letí k nám.“

List už zasa zamieril k mestu.

„Ponáhľaj sa!“ zavolal Pašajda na Lucku.

„Už idem,“ odvetila Lucka a vypila mlieko na jeden dúšok.

„Kam ideš? A či je ten pes?“ chcela vedieť mamička.

„To nie je pes,“ povedala Lucka, „to je zakliaty princ Pašajda. Chcem ho vyslobodiť a musím ísť za čarodejníkom, aby mi povedal, aké tri úlohy mám splniť. Ten list poslala dobrá víla, ukazuje nám cestu k tomu čarodejníkovi.“

Niekto by sa takej reči vysmial, no mamička nie. Povedala iba — aha — a spýtala sa, či princ dnes už niečo jedol.

„Neviem, asi nie.“
„Nenecháme ho predsa hladovat,“

Potom položila pred Pašajdu misku. Bolo v nej niekoľko kúskov mäsa a navyše dve kosti.

„Ďakujem,“ zavráčal Pašajda a vrhol sa na mäso.

V poslednej chvíli si však povedal: Hop, nemôžem to predsa naraziť, ako to robia obyčajní psi, veď som princ. A jedol spôsobne, jeden kúsok mäsa po druhom.

Lastovičky odleteli, list začal uháňať k mestu.

A Lucka s Pašajdom uháňali za ním.

(Pokračovanie)

Prekladá KVETA SLOBODNÍKOVÁ
ILUSTRUJE LADISLAV NESELMAN

Ako Kubo kravu predal

MARTIN NOCIAR

Zihrali husličky, strúbila trúba, vysmej sa, rozprávka, z hlúpeho Kuba. Zasmej sa, hlúpučká, na vlastnej biede. Kto sa smeje naposledy, najlepšie sa smeje.

V jednej dedine žil starý človek, čo mal troch synov. Synov veľkých, ale radosť z nich malú, lebo najstarší bol lakomec, akému páru nebolo, prostredný škriepnik, že sa mu ľudia naširoko-naďaleko vyhýbali, a z toho najmladšieho, pecúcha, sa zas smiala celá dedina. A bodaj by sa nesmiala, keď len za pecou sedel, v popole sa prehrabával, muchy si spred nosa obháňal.

„Ej, Kubo, Kubo,“ starostil sa starý človek, „čo len z teba bude? Veď sa už len rozhýb, rozkývaj, ženu si pohľadaj, do dajakej užitočnej roboty sa príber!“

A tak i všeljak inak ho narádzal, prosil, naliehal, ba vše i dobré slovo za drieňový prút vymenil. Ale nech robil, čo robil, Kubo sa ďalej v popole premŕval, kašu z hrnca vylizoval, na ženbu a robotu ani len nepomyslel.

Neraz veru starý človek i slzu z oka vypustil, lebo či chcel, či nie, práve tohto syna mal najradšej, pre jeho mäkké srdce si ho viac než tých dvoch starších obľúbil, a čím viac sa mu

čas napĺňal, iba toho sa bál, čo sa s ním, neborákom, po jeho smrti stane.

Preto keď prišla jeho hodina, len to dvom starším synom na srdce nakladal, aby s mladším, hlupáčikom, po bratsky zachodili, spravodlivu sa s ním o všetko rozdelili, o nič otcovské ho neukrátili.

Bratia na otcove starostlivé slová prikývli. Všetko mu prisľúbili, no len čo otec zavrel oči, začali si sami dvaja deliť to málo, čo po ňom zostalo. A boli by veru najmladšieho brata o všetko pripravili, keď tu sami sa do náramnej škriepky pre jedinú biednu kravku pustili.

„Moja je,“ kričal brat lakomec.

„Moja je,“ kričal brat škriepnik. „Mne patrí! Ty si už dosť nachmátal z chalupy i z poľa.“

A takto i inak na seba vykrikovali, že sa pol dediny zbehlo na diváky. I boli by sa bratia i nebratsky do seba pustili, keby nie richtára, čo prišiel medzi nich poriadky robiť, horúce hlavy schladzovať.

Ten hned spravodlivú načal reč, že kravka nielen im, ale aj Kubovi patrí, a tak ju treba vo troje rozdeliť, ale akože živého tvora štvrtiť budeš, nuž treba inú spravodlivosť vynájsť. A že bol múdra hlava, tak hned aj rozhodol, aby bratia zrána vyšikovali kravku do poľa, a kým sa tam bude popásat, aby tri maštale vedla seba postavili. Do ktorej kravka večer vojde, toho bude i navždy zostane. A viac že nechce počuť slovka škriepného, čo mu dedinu baluší, ľudí od roboty odvracia, ak len nechcú richtársku bakuľu okúsiť.

Nuž urobili bratia tak, ako richtár rozhodol. Na druhý deň, len čo vyhnali kravku do poľa, pustili sa opreteky do stavania maštalí. Najstarší s murámi stavia maštaľ parádnú, kamennú, prostredný s tesármami maštaľ útulnú, drevenú. Len Kubo nič. Tak ako dosiaľ v popole sa prehrabuje, pred domom posedáva, maštale bratov žičivo obdivuje.

„A čo ty, Kubko?“ dovrávajú mu ľudia, „čože i ty nestaviaš. Či tebe kravka netreba?“

„A načože mi,“ hodí Kubo nedbanlivu rukou, „nech si ju len bratia berú.“

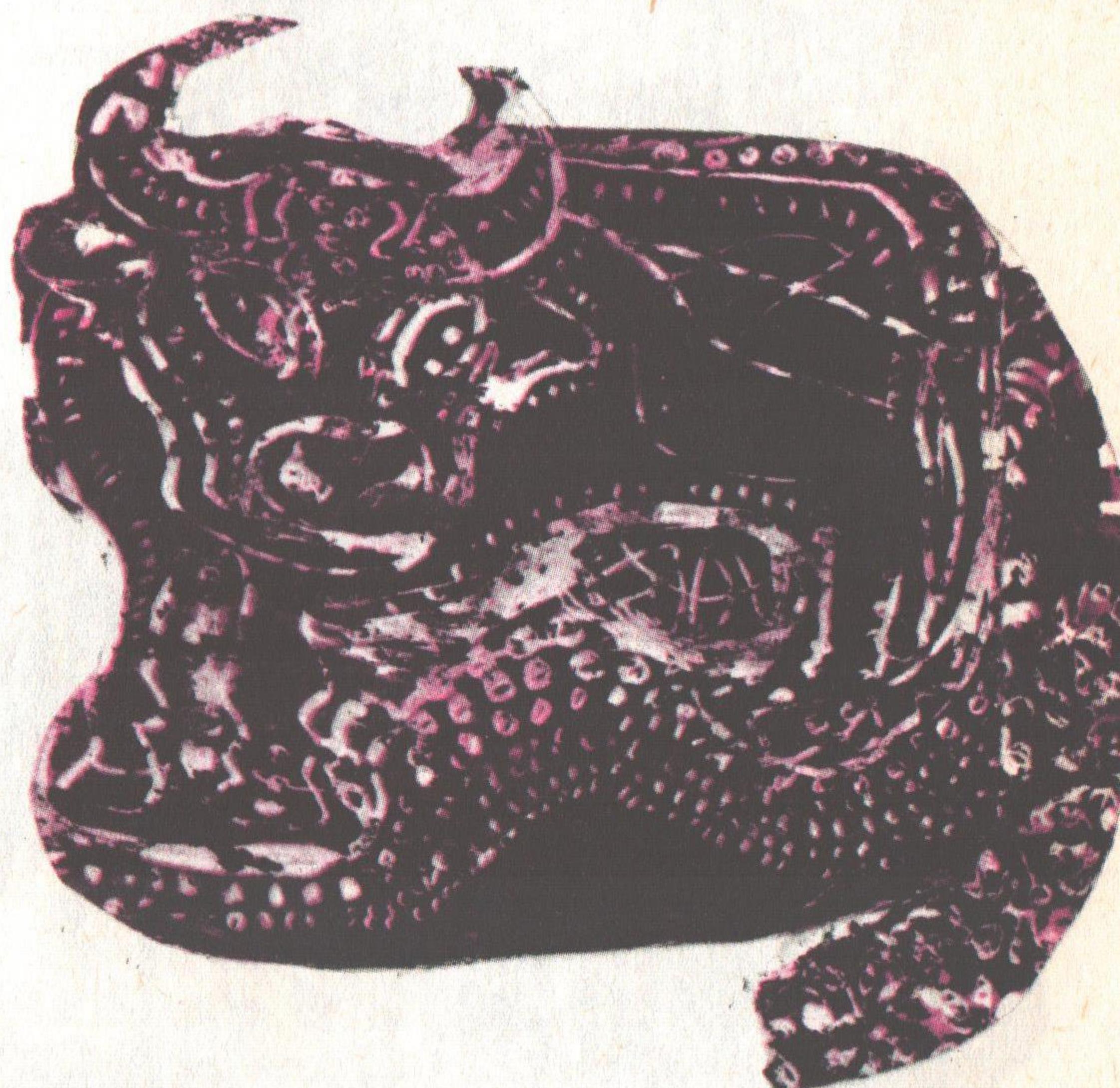
No ale potom, keď richtár dupol nohou, že

tak a tak, načo si on hlavu turboval, aby ich spravodlivu rozsúdil, predsa sa len pobral i on do roboty. Lenže nemuroval, nekresal ako jeho dvaja bratia, len pri ich hrdých staviskách, čo i chalupu prevýšili, do zeme štyri koly zatkol, striešku zo slamy na ne položil a pod ňu kopu čerstvej trávy-mládze nanosił.

Smiali sa z Kubovej maštale ľudia, smiali sa bratia.

„Kubo, Kubo, veď si ty hotový palác prihontovil,“ zachádzal sa od smiechu i sám richtár, „do toho sa ti kravka stúpiť neosmelí.“

Smiechoty-posmechy sa priam sypali na Kubovu biednu hlavu, ale nie dlho, iba do večera, lebo večer sa kravka z poľa vracała

a veru tá nešla do maštale kamennej ani maštale drevenej. Len čo zazrela mládzu čerstvučkú, pobrala sa tá rovno k nej, pod štyri koly, striešku slamenú. A vtedy už veru nebolo bratom do smiechu-posmechu, zlosť ich schytila, závisť nimi zalomcovala. I hned a zaraz

začali iba o tom premýšľať, ako svojho hlúpeho brata o kravku pripraviť.

„Ty, Kubko, brat nás najmladší, vedže maj s nami byľku súcitu,“ začali hned na druhý deň s ním peknú reč. „Spomeň si, čo nám otec pred smrťou nakladal, ako nás k bratskej svornosti nabádal. Ej, veru sa ten v hrobe obráti, keď sa dozvie, že si ho nepočúvol, to

najlepšie si pre seba uchmatol, s nami si sa v zhode nepodelil.“

Stislo Kubovi pri takejto reči srdce ľútostou. Krivdu, čo sa bratom stala, chce napraviť.

Lenže nevie ako. Kdeže je on, neborák, na rozmýšľanie. Ale bratia už všetko zaňho rozhútali, že najlepšie iba tak bude, ak kravku odpredá a o peniaze sa s nimi v zmieri rozdelí.

Nuž zakosílil Kubo kravke konopný povraz medzi rohy a pod s ňou do mesta ponúkať ju trhovcom.

Lenže neboli ešte Kubo na krok z otcovej chalupy, na zlú cestu vykročil a namiesto na trh kravku do hlbokej hory priviedol.

„A čo už teraz?“ žalostí Kubo, „kdeže tu ja, biedny človek, na statočného kupca natrafím?“

Vtom zafúkal vietor, starý suchý buk, pod ktorým nešťastný Kubo zastal, rozhúpal, až tak v ňom všetko zvrzgotalo.

„Vari len nie vy, kmotor, moju kravku kúpite?“ spytuje sa prekvapený Kubo buka.

Vietor znova sfúkol, buk znova zvrzgotal.

„Nuž keď silou-mocou chcete,“ vysvetľuje si Kubo vrzgot po svojom, „nedbám, predám kravku aj s povrazom. Len vec sa má tak, či

zaplatíte päťadvadsať dukátov, lebo viete, nie som ja z lacného kraja.“

Buk ticho zavŕzgal.

„Aha? Tak je to,“ posmutnel Kubo, „nemá-

te. Nuž potom oldomáš nebude,“ vratí a zberá sa odísť. No lúto mu je kupca stratíť, ešte raz sa k nemu zvrtnie: „A zajtra, kmotrik, zajtra by ste mali?“

Buk zavrzgotal hlasnejšie, veselšie.

„Tak to je už iná reč, keď zajtra máte,“ usmieva sa Kubo, „takto ju dám i na veru. Takto hej,“ dodáva a privázuje kravku o strom.

Natešený sa potom domov poberie, ale doma horšie než zle, lebo darmo sa verí, že kupec-buk statočne zajtra za kravku zaplatí,

ved i slovo dal, päťadvadsať zlatých prisľubil, bratia ho len mlátia, bijú, z otcovskej chalupy vyháňajú, svojím neštastím nazývajú.

A keby len oni vystrájali. Ale na ich krik sa znova ľudia pozbiehali, a keď sa dozvedeli, komu Kubo kravku predal, smejú sa, že prestať nemôžu.

Presedel tú noc nešťastný Kubo na podstienku. No len čo ráno svitlo, už aj kráča po dlh do hory.

Lenže v hore ani peniaze, ani kravka, len pri buku pár košťalikov po nočnej vlčej hostine.

„Teda vy takto, kmotor,“ mračí sa Kubo, „hostinu robiť to hej, a platiť nie!“

Vietor v hore nefúkol, nuž i buk stál ticho, ani sa nepohol.

„Čušite, kmotor, čo?!“ zvyšuje Kubo hlas.

„Lenže mňa neokabátite, mňa veru nie. Dajte, čo ste dlžení, kým vám pekne vravíme, lebo keď vám budem vravieť nepekne, potom už bude neskoro.“

Ale buk ani tentoraz nič.

„Ej, kmotor!“ zastrájal sa Kubo. „Zaplatte, lebo vás to bude mrziet.“

Vtom zafúkal vietor a buk tak rozhýbal, že sa vrzgot na celú horu ozýval.

„Nuž vy sa mi, kmotor, ešte budete posmievať?“ očervenel Kubo a iba ak schytí jednu z odpadnutých haluzí a trest ňou po buku, že sa mu hned polovica búťlavého kmeňa vyvalila a s ňou aj kotlík zlatých dukátov, čo si tam zbojnici boli kedysi dávno ukryli.

„A ľadže?“ zvýskol Kubo nad toľkou kopou zlatých peňazí. „A že vraj nemáte, vy huncút jeden!“ smeje sa a už nie haluzou, ale prstom sa stromu figliarsky zastrája.

No že bol Kubo viac človekom statočným ako hlúpym, odrátal si zo zbojníckeho pokladu iba toľko, koľko mu za kravku prichodilo. Ostatné dukáty naspäť do búťlaviny vložil, zemou ich prisypal. A i tie svoje si pre seba nenechal. Dal ich bratom i susedom, a keď ich pekne všetky porozdával, znova sa pobral na svoju pec, a to je už rozprávke o Kubovi, čo mal radšej teplý popol ako studené zlato, koniec.

(Na ľudový motív)

Lúčny koník

Aha!

Lúčny koník ľahá
za sebou lúku celú:
púpavy a sedmokrásky,
listy skorocelú...

Ľahá lúku do maštale,
leto chce mať doma stále.

Mačky a vtáčky

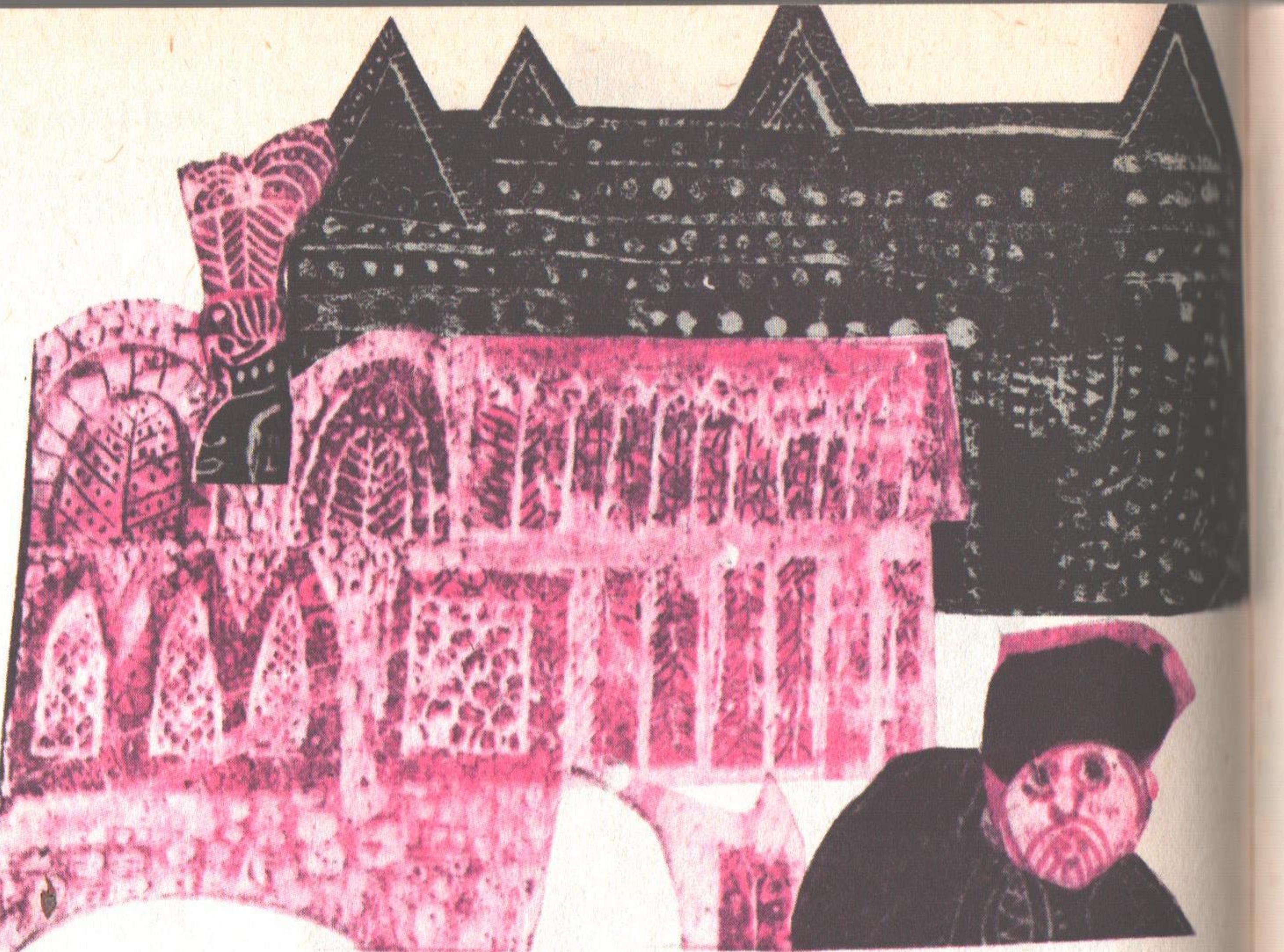
Išli mačky,
našli vtáčky
poslepiačky.
Au!

Zvýskli mačky,
ušli vtáčky,
mačky pláču
poležiačky.
Mňau!

Motýlia samoobsluha

„Ja z vás uschnem!“
vratí ruža
motýľom, čo nad ňou krúžia.

„Ja z vás uschnem,
kamaráti!
Každý pije,
nezaplati.“

Gedeonova lyžica

JÁN ŠTIAVNICKÝ

Kedysi dávno žil v Beharovciach na Spiši pán Gedeon. Podľa zhodzaveného erbu nad bránou domu patril medzi zemanov. Prázdne sýpkys, padajúca stodola a chliev s jediným koníkom ho však radili medzi chudobných sedliakov. V čom však pán Gedeon prerástol všetkých zemanov i nezemanov v širokom okolí, bola jeho chamtivosť, najmä v jedení. Aj keď na vzраст nebol vysoký a v drieku ho kde kto oblapil, vedel do seba vpratať jedlo za troch chlapov. Žena Gedeonovi najprv varila, koľko vládala a na koľko jej stačila komora, ale jedného dňa sa namiesto s plnou misou postavila k stolu s varechou a zašíbrinkovala ňou okolo mužovho nosa, staby to bola zakrivená turecká šabla.

„Tak už dosť!“ riekla rázne mužovi.

„Ako môže byť dosť, keď si mi ešte nič nedala? Kde je obed?“

„Obed som nenavarila a ani nenavarím!“ rozkričala sa Gedeonova žena.

„Plané zeliny si pojedla?“ vyskočil Gedeon spoza stola. „Keď chcem jest, musí byť obed na stole. Taký poriadok v tomto panskom dome bol doteraz a ja od neho neodstúpim.“

„Čo bolo, bolo, ale už nebude. Sýpkys sú prázdne a v kontore tiež pozérám na dno truhlice.“

„Niečo sa tam predsa nájde, nie?“ opýtal sa miernejšie Gedeon a pritlačil si dlaň na prázdne bricho.

„Omrvinky musím nechať deťom. Alebo chceš, aby pomreli od hladu?“

Gedeon sa poškrabal za uchom a celý nešťastný vyšiel na dvor, aby v chôdzi zabudol na hlad. Ako tak chodil hore-dolu, naraz len zbadal, že popred dom prebehla brička ctihodného podžupana.

„Taj!“ zahundral Gedeon. „Iste ide niekam na hostinu.“

„Čo to vravíš, muž môj?“ opýtala sa ho žena, ktorá vyšla za ním, aby náhodou neskántril poslednú sliepku.

„Najsviatočnejšie šaty mi priprav!“ rozkázal jej vzápätí pán Gedeon. „A klobúk s dolománom! Syn nech vyčeše koňa a nech ho osedlá.“

„A kdeže si sa tak naraz vybral?“

„Ešte neviem,“ šibalsky si potiahol dlhé fúzy pán Gedeon. „Jedno ti však môžem povedať, že odo dneska doma jest nebudem.“

„Azda ťa zobraľ na kost pán župan?“

„Zoberie ma vždy ten, kde sa bude najlepšie varit.“

Onedlho už vyobliekaný cválal na koni za bričkou pána podžupana. Ani nemusel ďaleko ísť, lebo v tretej dedine ju videl stáť pred domom zemana Teodora.

Kým zišiel zo svojej mrciny, stihol sá od kočiša povyzvedať, že pán Teodor oslavuje narodeniny, preto sa uňo s pekným slovom a na hostinu zastavil aj pán podžupan.

Gedeon potom už nelenil. Smelo vošiel až do prednej izby, kde sedelo pozvané panstvo, uklonil sa domácemu pánovi a vystrúhal mu taký vinš, aký ani v knižkách neboli.

Pán Teodor, aj keď takého hosta nečakal, pozval Gedeona k stolu. Onedlho domáca pani priniesla plnú misu, a ako bolo vtedy zvykom, každý vytiahol spod mentieky vlastnú lyžicu a vospol sa pustili do jedla. Jedli a hodovali do neskorého večera, kým sa všetky misy i džbány s vínom nevyprázdnili. Všetci boli spokojní, len pán Gedeon pri odchode krútil hlavou.

„Nedobrá robota,“ prihováral sa sám sebe. „Nedobrá... Ja som so svojou lyžicou práve toľko zjedol ako pán podžupan. Lenže medzi nami je rozdiel. A aký! Nie v úrade, ten nech berie čert, ale v sýpkach. On si príde domov a bude ho zasa čakať jedivo od výmyslu sveta. A mňa? Čože mňa čaká v otcovskej kúrii? Prázdna misa a lačné deti. Ej, Gedeon,“ pochrotil si chamtivý zeman, „na zajtrajšej hostine musíš byť múdrejší. Pri jedle sa poponáhľaš, staby ťa naháňali.“

Pán Gedeon rozmýšľal tak i onak, aby sa mu na hostine ušlo viac ako ostatným, až rovno pred domom zišla mu na um spásonosná myšlienka.

Janko Slamka Januško Šlámka

JAN KORENKO

Veľká starosť

Deň sa začal v dobrej nálade.

„Ej, tažko nám dnes bude!“ zatiahol Saško a hned bol po veselej mysli. „Tehly nosiť, maltu miešať, drevo kresať, dosky píliť...“

„Pravdaže,“ zrapotal Silko. „Len podme, lebo čas uteká.“

Pípka stisla gombík. Vzápätí sa ohlásilo: Je práve osem hodín.

„Nevravím?“ durdi sa Silko. „Nestojme, akoby sme nemali čo robiť!“

„Dobre, Silko, dobre,“ utešuje ho Janko Slamka, ale až teraz si uvedomuje, že ťahko je dom vymysliť, ale tažšie postaviť. Vedľ nemajú piesok, vápno, vodu, tehly, škridly, obloky, dvere...

„To si len zapískaš, a bude tu, či ako?“ povedal Slamka nahlas.

„Skoro tak. Hoci nie celkom,“ vraví Silko a hned nato dodáva: „Chlapci moji, zaostali ste v tej truhlici. Kto by dnes tak stal?“

„A podľa teba ako?“ začudoval sa Šaško.

„Z panelov.“

„To je aký zázrak?“ spytuje sa prekvapene Janko Slamka, lebo s ničím podobným sa ešte nestrelol.

„Sú to hotové diely z betónu.“

„Fiha!“ pokrúti Janko Slamka neveriacky hlavou. „A ako budú stáť také diely?“ spytuje sa. „Zaduje mocnejšie vietor a steny sa rozsypú. Či ich na každom rohu spoja kramľami? Vedľ sa to ani nedá. Ako zatlčieš kramľu do betónu? Ech!“ hodil pochybovačne rukou. „Vymýšľaš si!“

„Hádam viem, čo hovorím,“ urazil sa Silko, že mu neveria.

„Je to tak,“ ozval sa Tučko. „Ked som v prvý deň vyletel až nad les, videl som v meste také domy.“

„Na panely netreba nijaké kramľe,“ nechce zostať Silko dlžný odpole...

ved Slamkovi. „To je tak premyslene, že diel sa spojí s dielom. A potom nieniet takého vetra, čo by ich rozmetal.“

Janko Slamka mu uveril. Len kde stojí taká fabrika, uvažuje, lebo nechce blúdiť po meste tak, ako keď hľadali opravársku dielňu.

Zamysleli sa. Keby stavali po starom, trvalo by to možno aj mesiac. Za ten čas môžu prísť búrky, pľuše, nepohoda. Teda len rozum do hrsti a nájsť fabriku na domy.

„Ja by som sa pokúsila,“ povedala Pípká, stisla najspodnejší gombík a hned nato začala hovoriť: „Volá Pípká, volá Pípká. Hľadáme fabriku na domové panely. Ohláste sa! Prepínam.“

Všetci obstáli Pípku a v napäti čakajú, či sa niekto ozve.

Pípká chvílu čakala, a keď sa nik neozýval, zopakovala volanie.

Znova všetci stáli, od napäcia ani nedýchali.

Cas sa vliekol ako slimák. Šaško to už nevydržal a zahundral:

„Dakto sa predsa musí ozvati! Keby to bolo v noci, nepoviem. Teraz má každý pracovať.“

„Najmä vo fabrike,“ pripojil sa nahlas Janko Slamka. Aj jemu sa zdá, že pridlo vyčkávajú. Obrátil sa k Pípké, že ju poprosí, aby zavolala aj po tretí raz.

„Tu Radko dva, tu Radko dva.

„Lyžica!“ zvolal. „Nikto iný mi nepomôže, len lyžica.“

Hned, ako sa vyzliekol zo sviatočného, pustil sa do roboty. Namiesto starej lyžice si vystrúhal novú, ktorá bola väčšia i hlbšia. Potom spokojný sám so sebou ľahol si spať a chrápal do bieleho rána. Nasledujúci deň sa trochu povystieral, nohy rozhýbal, a keď sa blížilo poludnie, rozkázal synovi, aby mu vyčesal a osedlal koňa. Sám sa dal do parády a ako sa na statičného zemana patrí, aspoň z brány vybehol cvalom na svojej kobyle. Potom z kroka na krok došiel k domu zemana Benjamína, kde práve krštenie prvého syna dlhým prípitkom otváral sám župan. Gedeon vzápätí za ním spustil oslavu báseň, ktorú cestou poskladal, nuž zemanovi Benjamínovi nič iné neostalo, len pozvať k stolu ďalšieho hosta.

„Jedzte, páni bratia!“ zvolal domáci pán, keď sama pani zemanka priniesla na stôl plnú misu. „Čo máme, od srdca dáme.“

„Nuž do toho!“ prikývol i pán župan.

„Pousilujeme sa,“ rieko skromne pán Gedeon, „aby pani zemanka v hanbe neostala a nemusela sa s poloprázdnou misou trápiť naspať do kuchyne.“

Aj sa usiloval, lebo mal väčšiu lyžicu ako ostatní. Hoci jedol zarovno s nimi, predsa v mise, kde on lyžicou siahal, rástla v jedle diera rýchlejšie do hlbky i do strán.

Keď sa potom Gedeon vracał domov, jednou rukou držal liace, druhou si hladil plné brucho. „Podarilo sa!“ usmieval sa na celé ústa. „Jedol som rovnako ako pán župan, a predsa som viacej zjedol. Zajtra to urobím ešte lepšie.“

Doma potom lakomý Gedeon do polnoci strúhal novú lyžicu, ktorá bola väčšia i hlbšia než tá, s ktorou bol na hostine u zemana Benjamína. Keď sa s ňou na ďalšej hostine zo spoločnej misy najedol, div ho v drieku neroztrhlo, ale ani tak nebol spokojný.

Z hostiny na hostinu chodil zeman Gedeon stále s novou a väčšou lyžicou. Keď sa však dopočul, že sám župan chystá slávnosť, od lakomstva sa mu až ruky roztriasli, čo sa tak ponáhľal novú lyžicu vystrúhať. Doma si ju dlho obzeral a natešený, že sa zo županových mis naje aspoň na týždeň, odcválal do Levoče. Pomedzi prichádzajúce panstvo sa pretlačil do veľkej komnaty a sadol si nedaleko županovho stolca s vysokým operadlom. Keď sluhovia priniesli plné misy, župan vstal a riekoł:

„Vítam vás, páni bratia! Najprv vám ďakujem, že ste dôveru za vedenie stolice do mojich rúk zložili, a potom vám želám dobrú chut!“

Zemani krátkej, ale mûdrej županovej reči dlho vivatovali. Keď napokon skončili, sadli okolo stolov a pustili sa do jedla. Všetci, okrem lakomého zemana Gedeona. Ten sice nabral

Volám Pípku. Panelové domy vyrába naša fabrika Panelka na Betónovej ulici. Prepínam.“

„Tu Pípká. Tu Pípká. Zostaňte na príjme. Hned sa ozveme, len sa poradíme.“

Poradili sa, že najlepšie bude, keď Slamka a Šaško pôjdú do fabriky a tam sa dohovoria.

„Tu Pípká, tu Pípká. Chceme preletieť k vám. Ako vás nájdeme?“ „Na ceste z Nového hája k mostu.“

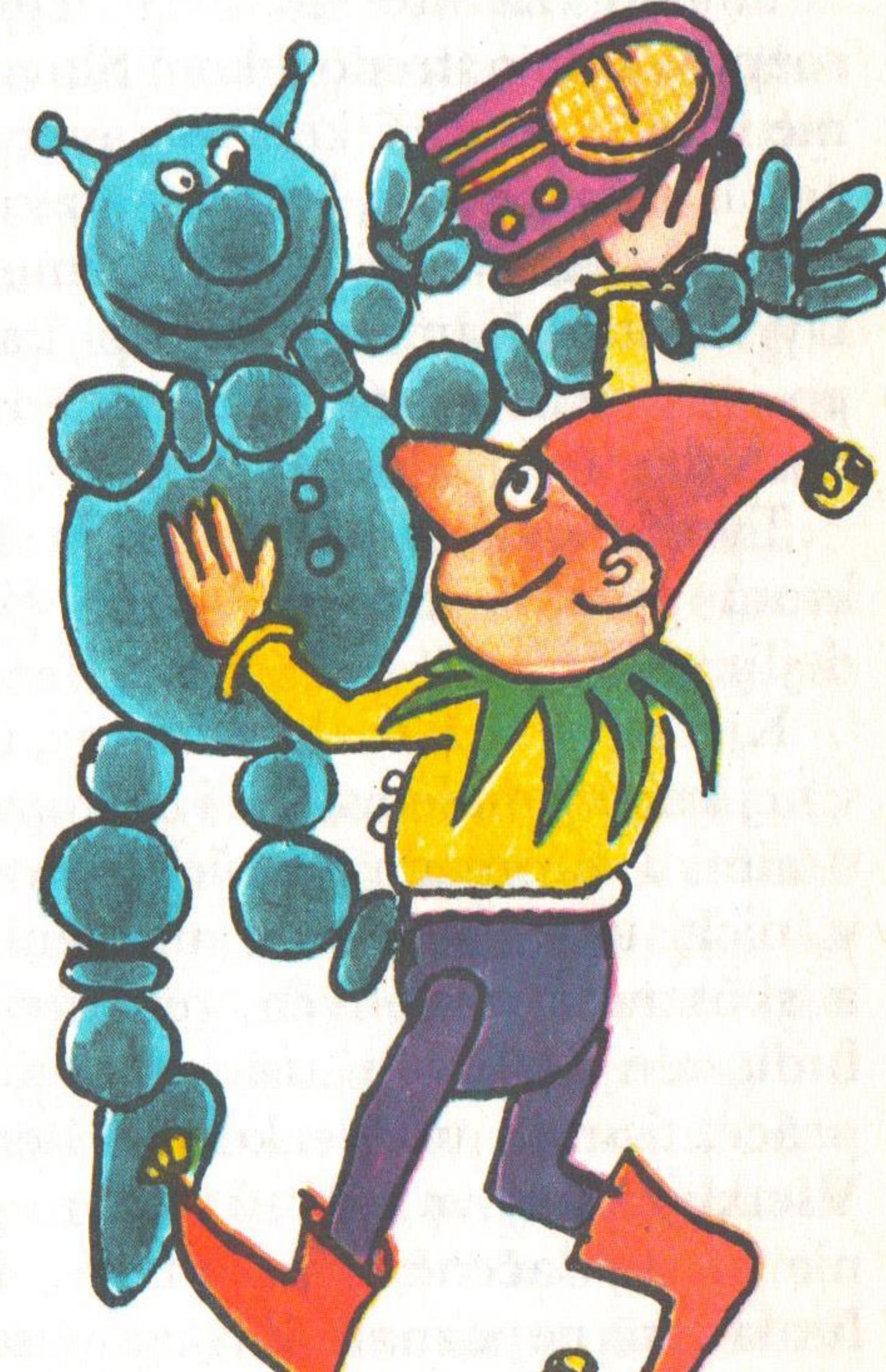
Pípká sa podakovala.

Ešte ani nedokončila, a pod lesom sa ozval rachot, klepot, výskot, jasot. Tešili sa, vyskakovali, objímalí Pípku, že im tak pomohla.

Najväčšmi sa potešila Pípká, lebo si po dlhom čase našla kamaráta Radka Dva.

„Že sme my na to nemysleli hned,“ pošepkal Janko Slamka Šaškovi.

„Keď ty len hrrr, hrrr, stavajme dom!“ odpovedá mu Šaško. Zbadal,

z misy plnú lyžicu jedla, ale tá bola taká veľká, že sa mu vôbec do úst nevpratala. Nech robil, čo robil, musel z lyžice zobkať ako nasýtený vrabec.

„Jedz, brat Gedeon, jedz!“ núkal ho župan, lebo čosi pobadal.

„Nemôžem.“

„Prečo?“ vyzvedal sa ďalej župan. „Môj kuchár asi pobabral robota. Povedz rovno, a hned pôjde na dereš!“

„Lyžicu mám priveľkú,“ priznal sa ticho Gedeon.

„Tak ju lepšie potlač do úst!“

Gedeon, aby pred županom neostal v hanbe, z celej sily vtlačil veľkú lyžicu do úst, ale to nemal robiť. Dnu ako-tak vošla, lenže von ju nevedel vytiahnuť za celý svet.

Od tých čias pán zeman Gedeon z Beharovce musel nosiť nový erb s nakreslenou ľudskou hlavou, na ktorej boli od lakomstva vypúlené oči a z rozdavených úst trčal koniec lyžice. Bricho mal však zväčša prázdne, lebo na hostiny k okolitým zemanom sa hanbil chodiť a robiť sa mu tiež nechcelo. Akože aj, keď bol pán zeman!

že Janko je smutný, preto doložil: „Čo už narobiš? Druhý raz sa budeme lepšie radiť.“ A rozbehol sa k Tučkovi.

(Pokračovanie)

Ilustruje Ondrej Máriašs

Slovensko v dobách stredovekých

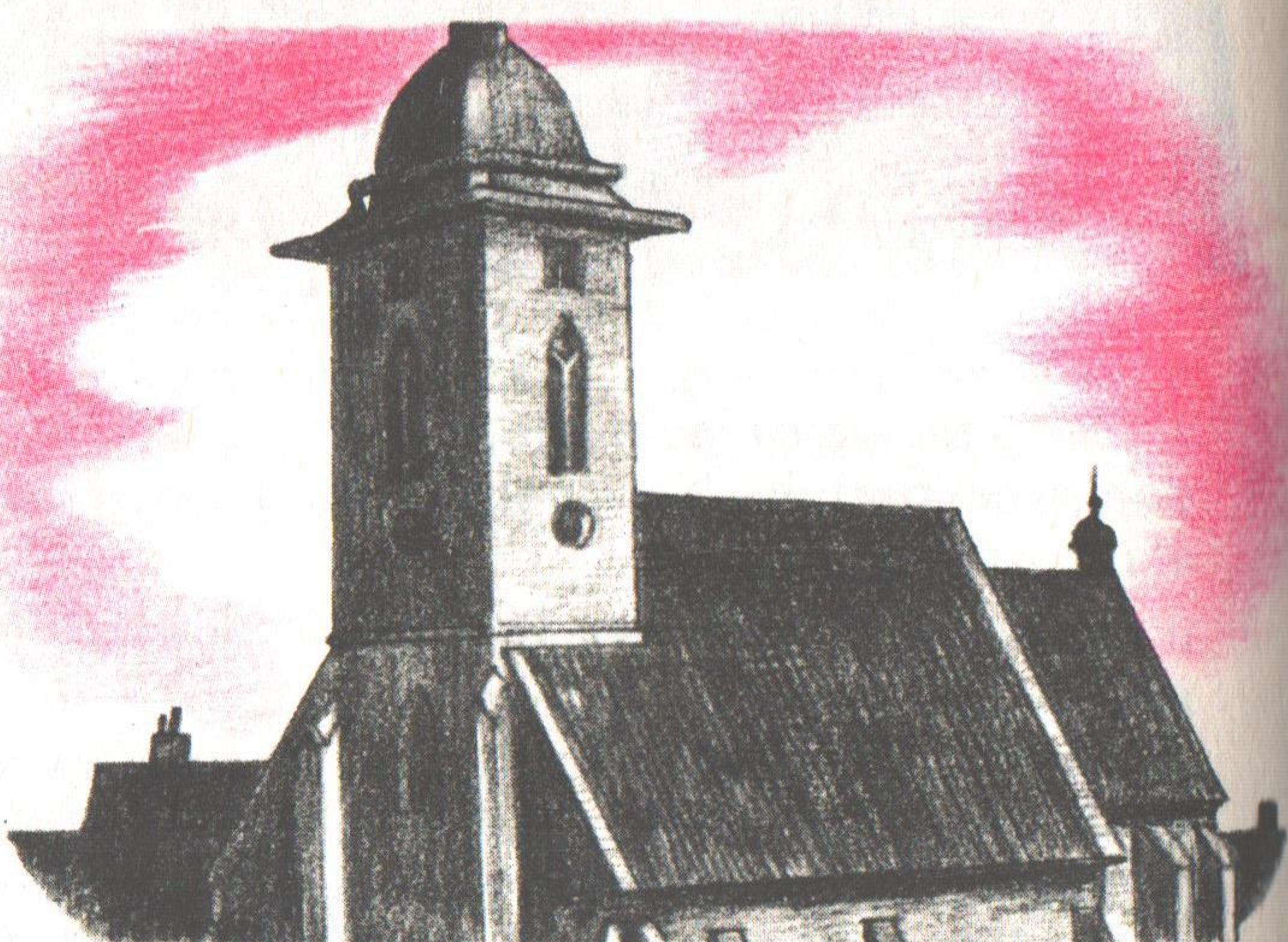
Prečo je knižka hranatá

Niekteré knižky v našom poklade majú skoro tisíc rokov. I napriek tomu, že sú veľmi staré, predsa sa len podobajú na knižky dnešné.

V starej veži Martinského domu teda odpoved na otázku „prečo je knižka hranatá“ ani pri najusilovnejšom hľadaní nenájdeme. A tak nám neostáva nič iné, len prekročiť hranice našej krajiny, ale aj našej história, a vrátiť sa o mnoho storočí dozadu, do dávnej rímskej minulosti.

Ked sa v knižke „rolovalo“, nie listovalo

Ludia, len čo si vynášli písma, začali písť na všetko možné i nemožné: na listy z olivy

Bratislavský dóm, v ktorom je uložený vzácny knižný poklad.

Poklad, za ktorým sa v tejto časti nášho rozprávania o stredovekom Slovensku vyberieme, nie je ešte celkom objavený. No pritom veľmi dobre vieme, kde je; zamknutý odpočívá v starej veži Martinského domu v Bratislave. Dýcha stáročiami a prekvapí každého, kto sa po strmých a točitých schodoch k nemu dostane.

Týmto veľkým pokladom je stará knižnica, ktorá pamäta ešte ľudí z počiatkov našich dejín.

Ked sa vo veži rozhliadneme, uvidíme, že sú v nej knižky malé, väčšie i celkom veľké a spolu s nimi i hromada starých listov a listín. Je v nich uložené nielen myšlenie, vedomosti a skúsenosti mnohých generácií vzdelených ľudí, ale tisícky a tisícky hodín neúnavnej práce, umu, umeleckého cítenia i vokus. Všetky knižky vo veži sú totiž napísané ručne; nie sú vytlačené, lebo vtedy, keď vznikali, ľudia tlač nepoznali. Zviazané sú do prekrásnych cifrovaných kožených väzieb a poukladané v regáloch. Predtým, keď tu ešte regále a staré skrine neboli, boli uložené v kožených vreciach a zavesené pod povalou. To preto, aby sa k nim nedostali večne hladné myši a nedajbože všetku tú múdrost nezožrali.

i palmy, na lyko z lípy, na brezovú kôru, na drevené doštičky natreté farbou na bielo, na hlinu vypálenú i nevypálenú, na plátno i na kameň. Ba ryli písmenká i do kovu, ale aj do

tabuľiek pokrytých voskom. Najpoužívanejšiu látku na písanie však čoskoro vymysleli v Egypte: volala sa „papyrus“ a trochu sa podobala na nás dnešný papier. Papyrus bol však veľmi krehký, neznášal vlhko a mal množstvo ďalších nevýhod. Bol však vo svojej dobe výrobkom najdokonalejším.

Egyptania ho vyrábali z trstiny, ktorá rástla v močariskách okolo rieky Níl. Z lodyhy tejto až štvormetrovej rastliny rezali tenké plátky, kládli ich vedľa seba na rovnú kamennú platňu, zalievali škrobom z jačmeňa a znova naprieč položili ďalšiu vrstvu papyrusových plátkov. Potom všetko dobre pritlačili, dali usušiť, vyhladili a po orezani okrajov vznikol pekný štvorcový plát papyrusu o rozmeroch 30 × 30 centimetrov. Balil sa po dvadsiatich kusoch a vyvážal z Egypta do celého vtedajšieho sveta.

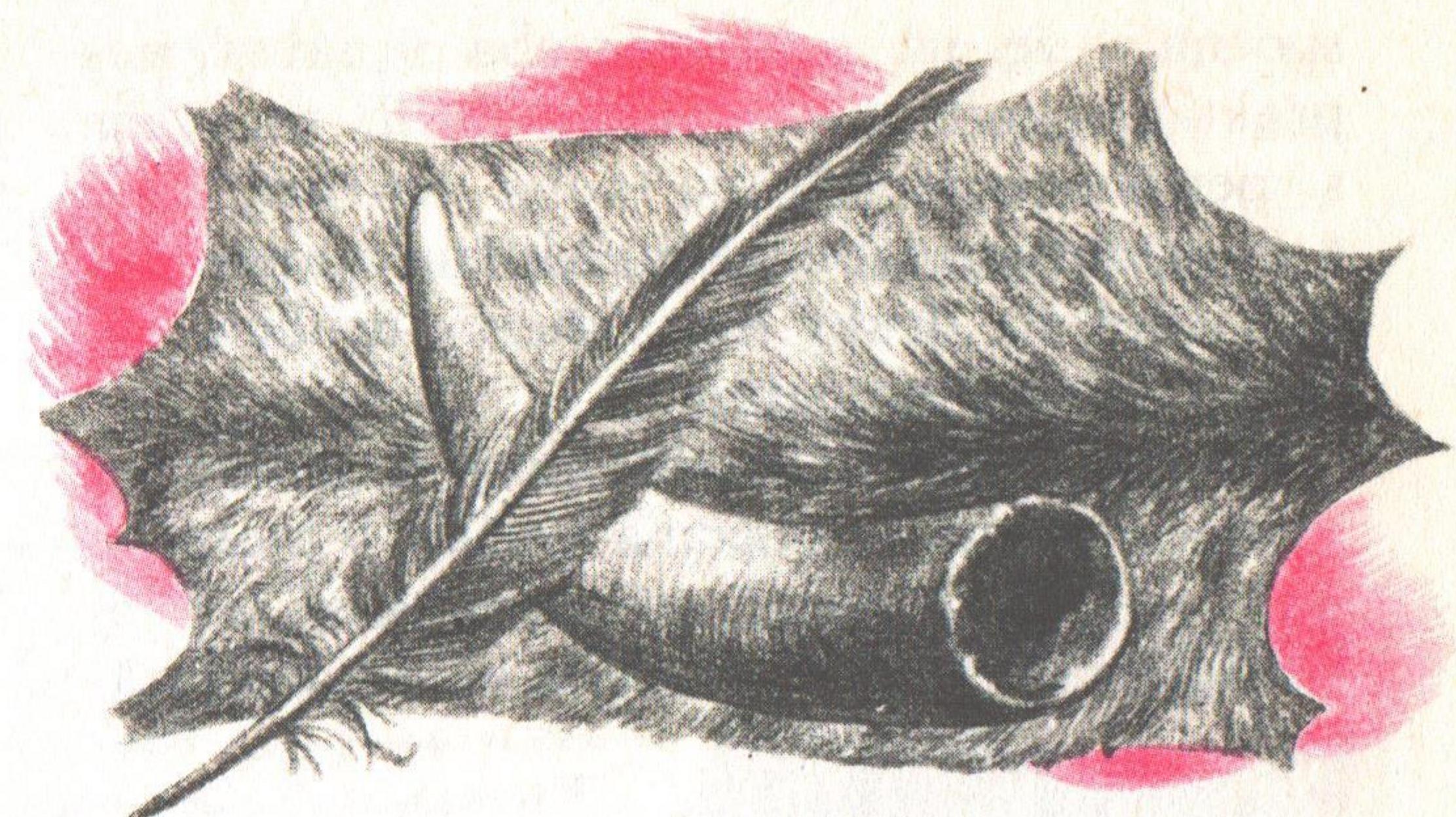
Kedže sa krehký papyrus nedal nijako sklaňať, vyrábali sa z neho knižky veľmi zvláštnym spôsobom. Jednotlivé pláty sa zlepovali do dlhého, až niekoľkometrového pásu, ktorý sa potom zroloval do peknej rolky. Na jej koniec upevnili drevený valček a knižka bola hotová. Riadky, ktoré sa do nej vpisovali, boli krátke. Po 34—38 písmenkách sa už začínať riadok nový, takže knižka vyzerala ako dlhá reťaz rovnakých stĺpcov. Ked bola celá zapísaná, vložili ju pisári do koženého alebo plátenného puzdra.

Knižka to bola pekná, lenže strašne nepraktická. Presvedčil sa o tom každý, kto v nej potreboval niečo nájsť. Nemohol si v nej totiž „zalistovať“. Dlhý zvitok sa neprestajne skrúcal, utekal späť, takže čitateľ musel mať pri sebe stále nejakého pomocníka, ktorý mu knižku držal. To, pravdaže, bolo veľmi komplikované, a tak ľudia začali premýšľať, ako celú túto ošemetnú vec zjednodušiť.

Pomohla, ako mnoho ráz v dejinách, náhoda. Tentoraz zásluhou dvoch rozvadených kráľov.

Veľká udalosť v kniežatstve Pergamon

V Egypte pred zlomom nášho letopočtu vládol kráľ Ptolemaios piaty. Tento panovník

Písacie potreby stredovekého pisára.

sa so závisťou díval, ako si v nedalekom pergamonskom kniežatstve dobre počína múdry kráľ Eumenes druhý. Vzdelaný vládca pozýval do svojho kniežatstva najučenejších ľudí, aby všetky svoje múdrosti spísali do kníh a tie uložili do velikánskej knižnice, jedného z divov vtedajšieho sveta. Žiarlivý egyptský kráľ chcel prekaziť Eumenesove plány a vydal nariadenie, že do Pergamonu nesmie byť vyvezený ani hárok papyrusu. Vedci v pergamonskom kniežatstve sa však do tohto zákazu nezlekli. Ako na truc vynášli novú a lepšiu látku, na ktorú sa dalo písat: bola to špeciálne vypracovaná jahňacia, kozľacia či teľacia koža, ktorú začali nazývať podľa svojej krajiny — pergamen.

Výroba pergamenu nebola veľmi náročná, a čo je hlavné, bolo ho možné vyrábať prakticky na celom svete. Jediné, z čoho sa nedal vyrobiť, bola — oslia koža. Ostatné kože boli na jeho výrobu vhodné. Pergamen sa vyrábal tak, že kožu zo zvieraťa dlhší čas máčali vo vápennom roztoku, potom ju zbavili srsti, mastnoty, ostrým nožom zrovnali, natiahli na drevený rám, vysušili a po oboch stranách vyhladili morskou penou a kriedou. Takto vyrobili kus pekného bielučkého a hladkého pergamenu. Na rozdiel od papyrusu bol pevný, nelámal sa, netrhal, vlhko mu tak veľmi neškodilo, dalo sa naň písť po oboch stranach.

Ked dostali rímski vzdelanci pergamen,

spoznali, že už nebude treba vyrábať nepraktické knižky — zvitky. Zistili totiž, že s pergamenom možno robiť to isté, ako s voskovanými tabuľkami. Možno ho pouklaďať jeden na druhý a cez dierky urobené na okraji zviazať motúzom.

V tej chvíli sa zrodil nový a jedinečný vynález: hranatá zviazaná knižka, v ktorej sa dalo nielen na oboch stranach písť, ale aj pohodlne listovať. Keď navyše knižku zaviaza-

Stredoveký pisár pri svojej každodennej práci.

li do tvrdých dosák, bola pevná, prenosná — jedným slovom praktická.

Rimania novú knižku nazvali „kódex“ (po slovensky kmeň stromu; to podľa posklada-

ných drevených, voskom pokrytých doštičiek na písanie) a pod takýmto názvom sa nám písaná kniha zachovala až dodnes. Aj naše staré knižky v Martinskej veži sa nazývajú „kódexy“.

Pergamen na mnoho storočí uspokojil ľudstvo. Len pred necelými päťstoročiami dostal vážneho konkurenta: látku, ktorú vyrábali z rozvareného lyka, konopí, ľanu, dreva, handier a z gleja, a ktorá, keďže sa podobala na papyrus, dostala názov „papier“. Výrobné tajomstvo vymámili Arabi od čínskych zajatcov v Samarkande. A potom, keď sami obsadili Španielsko a Sicíliu, odovzdali tajomstvo výroby aj Európanom. Papier bol lacnejší, výroba jednoduchšia. Na knihy bol ešte vhodnejší ako pergamen, lebo bol tenší i ľahší. Jeho praktickosť naplno zažiarila najmä odvtedy, keď Ján Gutenberg vynášiel kníhtlač. Ľudstvo sa už odvtedy svojho papiera nevzdalo a takisto sa už nevzdalo ani nového užitočnejšieho vynálezu — hranatej knižky.

Hus, jahňa a vôl

Bez týchto troch zvieratiek nevznikla v stre doveku nijaká knižka. Už vieme, že jahňa či kozľa bolo potrebné na výrobu pergamentu. Z husi zas poslúžili veľké brká, ktoré sa nožíkom zastrúhali a bolo z nich pero. No a vôl? Z toho zas boli dôležité rohy, lebo sa z nich vyrábal kalamár. Bola to nádobka, v ktorej si pisár opatruval podľa všakovakých receptov varený čierny i farebný atrament.

Potom už prišiel na rad sám pisár, muž veľmi vzácný. Spomedzi tisícok a tisícok ľudí bol jediným gramotným človekom. Človekom, ktorého písmená poslúchali. Spôsobu umenie „písat“ ovládali len kňazi a mnísi, ktorí v kláštorných dielňach opisovali knihy. Preto aj naše najstaršie knihy — kódexy sú z týchto pisárskych dielní. Neskôr sa však naučili písť i študenti z meštianskych, obchodníckych a remeselníckych rodín, mestskí notári a pisári. Keď študenti nemali peniaze, aby si kúpili potrebnú knihu, tak si ju začali prepisovať sami. Takto si mnohí z nich vybudovali pekné a bohaté knižnice, ktoré vo

svojej dobe nemali páru. Tak napríklad Vavrinec, rodák z Krompáča, ktorý vyštudoval na Viedenskej univerzite a neskôr potom učil i na našej Academii Istropolitane v Bratislavе.

Ktorý si musíme všetci opatrovať a chrániť. A to nielen tie knihy, ktoré máme v Bratislave, ale aj tie, ktoré sú v Košiciach, v Levoči, v Martine, v Kremnici, v Banskej Štiavnici

Rozličné typy kníh od klinopisných dosiek po stredoveký kódex.

slave, mal veľmi bohatú knižnicu, v ktorej nechýbali ani diela starých rímskych autorov. Bratislavský mestský notár si zas odpísal a vyrobil nielen knihy, v ktorých boli zbierky práva, ale aj učebnicu šachu, lekárske recepty, ba i dielo o veľkom českom mužovi — Jánovi Husovi. Banskoštiavnický notár mal tiež veľmi bohatú knižnicu. Po jeho smrti odhadcovia ju natoľko cenili, že si za ňu bolo možné kúpiť celý velikánsky meštiansky dom na námestí.

Dnes sú všetky tieto staré rukopisné knihy ešte drahšie, ešte vzácnejšie. Ich hodnotu už nemožno odmerať či odvážiť peniazmi. Sú nevyčísliteľným kultúrnym pokladom národa,

i Bystrici, ale aj v Bardejove, Trenčíne, Žiline či v Trnave. Veľké knižničné kultúrne bohatstvo si musíme dobre strážiť, aby sa nám už viac nestrácalo a neputovalo tajne za hranice našej vlasti. Vedľa len zo spomínamej starej knižnice v Martinskej veži sa zo 138 vzácnych kníh „záhadne“ stratilo 53.

Staňme sa preto dobrými opatrovateľmi nášho národného pokladu, ktorý nám zanechali predchádzajúce generácie.

(Pokračovanie)

Píše doc. dr. MATÚŠ KUČERA, CSc.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Milí súťažiaci slniečkári!

Pred tridsiatimi piatimi rokmi, v marci a apríli 1945, sa odohrávali boje medzi Sovietskou armádou a fašistickými vojskami aj na našom území. Vítaziaca Sovietska armáda postupne oslobodovala mestá a dediny stredného, južného i západného Slovenska. Umelecké svedectvo o tých časoch nám podávajú knihy slovenských spisovateľov, ktorí vtedy prežívali dni vojny ako deti.

„Všetko vôkol razilo spáleniskom a dymom, cez ktorý sa v prvej chvíli sotva dalo rozoznať, kde a čo horí.

— Ratujte! — chytla sa vtom za hlavu Tilina mama. — Ondrej, ved' je tam nás Ondrej!

... Domček, čo sa mi od začiatku zdal rozprávkovým a akoby stojacim na neviditeľnej kuracej nôžke, zhorel do tla.

Ondreja, ktorému sa zlomili prehorené barly, vyniesli prví vojací. Držal sa ich okolo krku, akoby sa nikdy nemal pustiť, a traslavým hlasom kričal:

— Bratia! Záchrancovia pred ohnivým drakom!

Ustatí osloboditelia s červenými hviezdami na čiapkach však takmer ničím nepripomínali princov.“

Otzka č. 1: Z ktorej knihy ktorej slovenskej spisovateľky je citovaný úryvok?

Spisovateľ Ján Beňo napísal dve knihy s tematikou boja proti fašizmu: Jeden granát pre psa, Škola sa začína v máji. Obe práve vychádzajú v novom vydaní pod spoločným názvom Tisíc vymeškaných hodín.

Otzka č. 2: V ktorej z nich je tento nápis nad hrobom mŕtveho červenoarmeja:

Tu zahynul
des. SEMION PARCHOMOV
24. apríla 1945
Večnaja pamiat!

Otzka č. 3: Ako sa volá „tretinový chlap“, desaťročný hrdina z knižky o oslobodení Bratislavы Sovietskou armádou? Kto knihu napísal?

Vaše odpovede (s presnou adresou a vekom) čakáme do 17. marca.

Správne odpovede a výhercov súťaže z 5. čísla uverejnime z technických príčin až v 8. čísle Slniečka.

Zahádam ti
hádku

JÁN TURAN

Pichľavá hádanka

Len pri práci oživa,
mŕtva je, keď paní preč je.
Šije, šije, zošiba,
sama nič si neoblečie.

Čo je to?

Biela hádanka

Biely roj krúži v povetri,
potíchu dolu zlieta.
Sadá si ako na vetvy
belásky prostred leta.

Čo je to?

Pomalá hádanka

Vlečie sa turista s batohom,
viac si vziať so sebou nemohol.
Vlečie si do lesa celý dom:
Skoro ho ten náklad premohol.

Čo je to?

Odpovede nám posielajte na korešpon-
denčnom lístku s udaním adresy a veku
najneskoršie do 7. marca.

Správne odpovede a výhercov z 5. čísla
uverejnime v 8. čísle Slniečka.

Zápisník Slniečka

Kniha mesiaca. Je ňou publikácia Vladimíra Predmerského, teoretika a kritika bábkového divadla, Čaro oživenej fantázie, ktorá koncom lanského roka vyšla v nádhernej úprave vo vydavateľstve Tatran. Kniha je súborom umeleckých a dokumentárnych fotografií o vývinе slovenského profesionálneho bábkarstva. Jeho vývin zaznamenáva Vladimír Predmerský i slovom; študiou hodnotiacou slovenské bábkarstvo z výtvarného hľadiska.

Poľský slovník detskej literatúry. Vlani vyšiel vo Varšave v náklade 10 000 výtlačkov slovník poľských aj inonárodných spisovateľov pre deti a mládež. V slovníku sú zaregistrovaní aj tí slovenskí autori (Jarunková, Kráľ, Zúbek, Moric), ktorých knihy vyšli po poľsky. Vedeckými redaktormi vyše osemstostranového slovníka boli Krystyna Kuliczkowska a Barbara Tylicka.

Nové rukopisy. Televízny dramatik a prozaik Ján Navrátil odovzdal redakcii pôvodnej tvorby Mladých liet rukopis básnickej zbierky Z hliny a rosy. Rudolf Dobiaš napísal prózu pre menších čitateľov Rozprávka o lastovičke.

Rozhlasová premiéra. Koncom decembra mala v bratislavskom rozhlasu premiéru nová hra pre mládež Jozefa Repku Detský pláč.

Výstava. V dňoch 19. decembra — 16. januára t. r. usporiadali Galéria Albatrosu, Dom detské knihy a Slovenská národná galéria výstavu Biennále ilustrácií Bratislava '79. Pražskí

milovníci ilustrácií detských kníh mali možnosť zoznámiť sa na nej s ocenenými dielami lanského BIBu.

Ocenenie. Za záslužnú prácu pri sprístupňovaní a propagácii sovietského umenia udelil minister kultúry SSR Miroslav Válek čestné tituly Zaslúžilý pracovník kultúry Lubomírovi Feldektovi a Vzorný pracovník kultúry vedúcej redaktorce Klubu mladých čitateľov Elene Linzbothovej. Blahoželáme.

Detská literatúra v kultúre. Štvrtý zväzok významného vlastivedného diela SLOVENSKO je venovaný slovenskej kultúre. Medzi základnými informáciami o všetkých oblastiach kultúrnej tvorby na Slovensku je i rozsiahla informácia o vývine a charaktere slovenskej literatúry pre deti a mládež. Jej autorom je dr. Stanislav Šmatlák, DrSc.

Môj rodný kraj. V januári bolo v Mestskej knižnici pre deti a mládež v Košiciach stretnutie detí, ktoré sa zúčastnili na literárno-vlastivednej súťaži Môj rodný kraj. Na stretnutí boli prítomné redaktorky Klubu mladých čitateľov, ktorý súťaž vysípal, a slovenskí spisovatelia pre mládež.

Oprava. Čitateľov nášho časopisu upozorňujeme, že februárové Slniečko neilustrovala Blanka Votavová, ako bolo nesprávne vytlačené, ale Milan Laluha.

Náš tip. Do pozornosti všetkých čitateľov nášho časopisu odporúčame najnovšiu knihu zasl. umelkyne Márie Jančovej Žofkine rozprávky, v ktorej sa — podobne ako v knihe Rozprávky starej matere a Carlucci — vrátila do čias svojho oravského detstva.

Slniečko Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58, 645-87. Šéfredaktor Ján Turan, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozšíruje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 884 19 Bratislava, Gottwaldovo nám. 6. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

Úspech Ruda Morica a Čs. televízie. Na Medzinárodnom festivale animovaných filmov Cinanima 79, ktorý sa konal v portugalskom meste Espinha, získal Cenu Zlatého delfína animovaný film Kačiatko Modropierko z produkcie Čs. televízie Bratislava. Literárnu predlohou filmu bola rozprávka zasl. umelca Ruda Morica.

Slnovratka. Pod týmto názvom prípravujú Mladé letá na rok 1982 vydanie veľkého súboru slovenských rozprávok, ktoré na ľudové motívy napísal J. C. Hronský. Prevažnú časť tohto literárneho skvostu budú tvoriť dosiaľ knižne nepublikované rozprávky.

Najstaršie nemecké knihy. Berlínske vydavateľstvo Der Kinderbuchverlag vydalo bibliografiu Staré nemecké detské knihy od stredoveku až po rok 1850.

Slovenská a česká poviedka pre mládež v ZSSR. Moskovské nakladatelstvo Mladá garda v spolupráci s českým vydavateľstvom Albatros a Mladými letami pripravuje vydanie reprezentatívnej antológie slovenskej a českej poviedky pre staršiu mládež.

Kto je najprekladanejším autrom pre mládež na svete? Podľa najnovších výskumov je to francúzsky spisovateľ Jules Verne. Na druhom mieste je americký spisovateľ Jack London.

Posledná hra. Pod týmto názvom vyšla v preklade Petra Čačku próza juhoslovanského autora Nikola Pulica. Kniha je spoločným vydaním juhoslovanského vydavateľstva Obzor v Novom Sade a vydavateľstva Mladé letá.

